

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

PŘEDNÁŠKY KURZU POČÍTAČE A PROGRAMOVÁNÍ 2

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

PROGRAMOVACÍ JAZYK C

PŘEKLAD PROGRAMU, TERMINOLOGIE

(opakování)

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Organizace

- Přednášející a cvičící:

Ing. Tomáš Macho, Ph.D. – zabývá se mikroprocesory, embedded systémy, sítě

Ing. Petr Petyovský, - mikroprocesory, programovací jazyky, zpracování obrazy

Ing. Miloslav Richter, Ph.D. – programování v C/C++, zpracování obrazu,
zpracování signálu

Ústav automatizační a měřicí techniky FEKT, VUT Brno

Získání klasifikovaného zápočtu za 50 a více bodů

Bodování:

Studenti získají až 10b na základě aktivity na cvičeních.

Studenti získají až 90 bodů ze tří testů, které proběhnou v rámci semestru, během cvičení.

Každý z testů bude obsahovat příklady, které budou ověřovat znalosti probrané látky z přednášek a cvičení.

V rámci testu se bude hodnotit rozsah splnění úkolu (max. 30b).

Úkol bude vždy reprezentovat úprava a rozšíření programů (před)zpracovaných v rámci domácí přípravy či předchozích cvičení.

(Veškeré bodované aktivity probíhají během semestru a nekoná se tedy opravný termín).

- úvod do jazyka C s jednoduchými příklady, dotazy
- seznámení s programovacím prostředím MSVC
- složitější příklady – rozbor úlohy a její řešení
- dotazy - průběžně

Literatura

(jazyk C se mírně liší od ekvivalentních prvků jazyka C++, proto je lépe se soustředit na knihy o jazyku C a ne C++)

- Kernigham, Ritchie – Programovací jazyk C (ANSI C99)
- Herout Pavel – Učebnice jazyka C (především první díl)
- www.uamt.feec.vutbr.cz/~richter/pc2
- ...

Probírané součásti programování a jazyka

- historie jazyka, srovnání s ostatními jazyky
- algoritmy, jejich tvorba, nástroje
- program v jazyce C
- proměnné – typy, práce s nimi
- operace s proměnnými, bitové operace
- příkazy pro větvení programu
- cykly
- funkce
- pole
- formátované vstupy a výstupy
- práce se soubory
- preprocesor makra
- větvení programu – switch, case
- výčtový typ
- znaky a řetězce

- 1) Historie jazyka – vývoj norem v čase. Programovací jazyky - Základní členění programovacích jazyků (interpretované, nativní, fuze obou přístupů).

Historie a standardy (normy) jazyka

- norma jazyka popisuje – klíčová slova, mechanismy, rozšiřující knihovny
- začátek 1969 Dennis Ritchie (AT&T Bell lab) – navržen pro tvorbu aplikačního SW
- K&R C – (1978) autoři Kernigham a Ritchie – mírně odlišný od současného C
- ANSI C (C89) – norma odvozená úpravami z K&R.
- C90 – jazyk C89 přijatý normami ISO s drobnými změnami (prakticky C89)
- C99 – přidány inline funkce, nové typy (long long, complex, podpora IEEE 754 float čísel), nový komentář, v některých případech je přísnější
- C11 – nové knihovny, multi threading, kontrola mezí, podpora UNICODE, zlepšuje kompatibilitu s C++, zakázání "nebezpečných" funkcí které byly v minulé verzi normy "nedoporučené"
- embedded C (2008) – rozšíření C, fixed point operace, práce s (více) paměťovými bankami (pojmenované paměťové prostory), I/O adresace a operace,

Který ze standardů byste zvolili pro programování v jazyce C?
embedded, K&R, C89, C99, C11, C90?

V případě programování uprocesorů by se použil výrobcem doporučený překladač s integrovaným příslušným embedded C.

C11 – současná verze, přísnost překladu zaručuje lepší přenositelnost (mezi C překladači i do C++)

C99 – tato verze bude patrně implementována ve všech solidních překladačích

C89 (C90) - základ na který se lze spolehnout takřka ve všech překladačích

K&R – základ jazyka, ale dnes již nepoužívaný díky zastaralým konvencím

Jazyk C++

- jazyk C++ svými možnostmi je podstatně výše než C. Umožňuje objektové programování včetně vícenásobného dědění, implementuje mechanismy výjimek, šablon,
- součástí C++ není odkaz na normu jazyka C, ale většina normy C je „zopakována“ v normě C++. Program v C tedy nemusí být přeložitelný v C++ (a naopak).
- jelikož normy C a C++ nejsou vydávány ve stejných okamžicích, liší se nově přijímanými vlastnostmi.
- C++ 98
- C++ 03
- C++ 09
- C++ 14

Ostatní jazyky

- objective-C je nástavba nad jazykem C (programy v C jdou přeložit bez omezení), přibírá objektově orientované vlastnosti z jazyka Smalltalk. Založeno na posílání zpráv objektům

Programovací jazyky a jejich členění

- Programy (a programovací jazyky) můžeme rozdělit i podle způsobu jakým se provádějí. Z hlediska hierarchie jsou na počátku mikroinstrukce procesoru, ve které jsou rozloženy instrukce strojového kódu (binární číslo určité délky jehož bity informují procesor o tom jakou činnost program požaduje). Jelikož psaní programu pomocí binárních či hexa sekvencí čísel není pohodlné, je možné použít jazyk symbolických adres (=assembler) ve kterém jsou tyto čísla reprezentována řetězci (jsou pojmenovány jmény
- Jak instrukce, tak adresy) - důležité je, že jméno je reprezentováno přesně danou instrukcí. Takto se programují především časově důležité části kódu. Následují vyšší jazyky, které již mají instrukce, které přesně neodpovídají instrukcím procesoru. Jejich výhodou je, že nejsou závislé na instrukční sadě procesoru. Lze je spustit na takovém, pro který existuje překladač. Například jazyk C se "snaží" o to aby vazba mezi ním a spustitelným kódem byla co nejbližší.

- Dalším druhem jsou tzv. interpretované jazyky, kdy se program nepřevádí do strojového jazyka, ale tzv. interpret si "čte" program tak jak je napsán a postupně ho provádí. Někde mezi nimi jsou způsoby, kdy je program přeložen "na půl cesty" do tzv. bytecodu, který je následně spuštěn v běhovém prostředí - spojení mezi programem a systémem - program je vykonáván pomaleji, ale v prostředí jsou implementovány složitější funkce (čtení a přehrávání obrázků a videa). Program lze spustit tam, kde je implementováno běhové prostředí.
- program převádí „algoritmy“ do instrukcí srozumitelných počítači (přímo procesoru, nebo nějakému rozhraní (virtuální stroj))
- nativní, kompilované – výsledkem je přímo v HW spustitelný kód, překlad jedenkrát, velmi rychlé provádění
- interpretované – interpret „čte“ programový text ve vyšším jazyku (instrukci po instrukci) a průběžně se jím řídí (převádí ho na instrukce srozumitelné HW)
- fuze (kombinace) – například překlad po řádku či bloku, just in time kompilace (JIT) – postupný převod jako u interpretu, ale výsledek si pamatuje, takže příště už přímo provádí instrukce, nebo převede před prvním spuštěním (source code - > bytecode-> machine code) – přizpůsobení se aktuálnímu prostředí.

Seřad'te podle „blízkosti“ k procesoru

Strojový jazyk

Asembler

C

Matlab

C#

Java

Strojový jazyk – respektuje instrukční sadu procesoru – binárně vyjádřeno

Asembler – respektuje instrukční sadu procesoru – vyjádřeno pomocí symbolických adres

C – vyšší jazyk, blízký strojovému jazyku, překládá se do strojového jazyka

C#, Java – vyjádření v bytecode

Matlab - interpret

Nástroje pro překlad - překladače

- jazyk C má jiný překladač než jazyk C++ (v příkladech na www většinou použita C++ verze překladu)
- tvorbu výsledného kódu je možné rozdělit na překlad a sestavení programu (link), které mohou mít samostatné programy
- make soubor (utilita) – je to program, který zpracovává makefile, ve kterém jsou pokyny pro překlad a sestavení programu (nastavení přepínačů, soubory patřící k projektu ...)
- cmake – externí program pro překlad složitějších projektů. Na základě zadaných parametrů vygeneruje pro projekt make soubory tak, aby bylo možné si na dané platformě přeložit výsledné soubory.

spuštění: make <požadovaný-cíl>

například make hlavni.exe (makefile se hledá automaticky v daném adresáři)

```
# Makefile hlavni.exe
# Compiler definition
CC=gcc
# Delete file definition
DEL=rm -f
hlavni.exe: hlavni.o mereni.o display.o
    (tab)$(CC) -o hlavni.exe hlavni.o mereni.o display.o
hlavni.o: hlavni.c hlavni.h mereni.h display.h
    (tab)$(CC) -c hlavni.c
mereni.o: mereni.c mereni.h
    (tab)$(CC) -c mereni.c
display.o: display.c display.h
    (tab)$(CC) -c display.c
clean:
    (tab) - $(DEL) hlavni.exe
    (tab) - $(DEL) *.o
```

"překladače"

- rozlišují se úrovní implementace nových norem, platformami na kterých je možno je spouštět, přítomností GUI (editor, zobrazení nápověd, zobrazení chyb, možnost trasování ...), analýzou kódu, možností kontrol za běhu programu, cenou ...
- clang – dobře implementovaná norma, převážně pro UNIX platformy (překlad možný i v MSVC), řádkový, grafické rozhraní pro APPLE - XCode
- LLVM projekt (Low Level Virtual Machine) – clang je jeho součástí, optimalizace programu
- gcc – GNU projekt, pro WINDOWS pouze v balíčcích MinGW, Cygwin,
- MSVC – nyní verze 2013, komfortní uživatelské prostředí, norma implementována "selektivně", pro studenty zdarma
- Borland/Embarcadero – Turbo C, C++ Builder, C++ compiler. Tradice vycházející z překladače PASCALu, střídavá obliba (a podpora)
- CodeWarrior, IAR, Keil – prostředí a překladače pro mikrokontrolery a embedded zařízení

2) Algoritmus, vývojové diagramy. Strukturované programování. Struktura programu v jazyce C, funkce main (). Pojmy prolog, epilog. Pojem proměnná. Jednoduché číselné proměnné (celočíselné, s pohyblivou řádovou čárkou) a jejich vyjádření v jazyce C.

Program se skládá z dat a kódu (rozděleného do funkcí), který s daty pracuje. Podle úrovně jazyka (překladače) a HW (procesoru) jsou k dispozici různé datové typy různé přesnosti a různé instrukce, v případě jazyka instrukční sada (interně realizovaná instrukcemi procesoru - jednotlivými, nebo sekvencí. Například pokud nemá procesor instrukci pro násobení, je potřeba násobení složit s instrukcí dostupných - například sčítání - toto řešení je ovšem pomalejší). Kód programu se snažíme rozdělit na menší významově spojené části

Procesor má pouze operace s celými čísly. Je možné na něm počítat s reálnými čísly (čísla s pohyblivou desetinnou čárkou/tečkou)?

- řešením je například to, že část celého čísla bude desetinná (např. že číslo 1 bude v této reprezentaci reprezentováno číslem 1000 - poslední tři místa čísla tak budou reprezentovat desetinnou část). Druhým řešením by bylo reprezentovat číslo pomocí dvou hodnot - čísla a exponentu

Algoritmus

- je zápis vykonávané činnosti po jednotlivých krocích
- jedná se o popis řady povelů, která přesně popisuje prováděné operace směřující k danému cíli
- obvykle sestává z částí: vstupní bod (popis vstupních parametrů), výstup(ní) bod(y) (popis výstupních parametrů), vlastní činnost (prováděná činnost, větvení/rozhodování).

slovně popište algoritmus pro výpočet obsahu čtverce

Vstup funkce: výpočtu obsahu čtverce. Vstupní parametr: délka hrany
je-li délka hrany záporná -> vrať hodnotu -1 (signalizující chybu)

$\text{obsah} = \text{délka hrany} * \text{délka hrany}$

pokud došlo k přetečení (délka hrany příliš velká pro výpočet) -> vrať hodnotu -2
vrať vypočtený obsah

návratových hodnot může být více – jedna určuje typ chyby, druhá vypočtenou hodnotu

Vývojové diagramy

- grafické zobrazení algoritmu
- existují různé typy
- nejčastější pomocí šipek (určujících kudy se program „šíří“) a bloků (I/O, operace/výpočet, rozhodovací/větvící blok ...)

Nakreslete vývojový diagram pro výpočet obsahu čtverce

...

Strukturované programování

- procedurální, imperativní, funkční programování – založeno na volání podprogramů. Program plní jednotlivé kroky, aby se dostal k cíli.
- strukturované programování využívá podprogramů a bloků programu (například cykly) ohraničujících logické celky pro zlepšení čitelnosti, použitelnosti a udržitelnosti psaného kódu. Nedoporučuje „chaotické“ skákání z místa na místo (příkaz goto, nejhůře křížem).

Struktura programu v jazyce C

- Program je předpis co má procesor dělat/vykonat
- Skládá se z částí - některé se nemusí vyskytnout, jiné mohou být navíc. Záleží to na typu OS, (u)procesoru... Prolog - kód/vlastní program (main) - epilog
- Obsah prologu a epilogu závisí na cílovém operačním systému
- Spustí se s parametry, vstupy a výstupy je možné přesměrovat
- Jelikož program je většinou spouštěn jiným programem (či OS, proces spouští proces) je slušné oznámit, jak jeho činnost dopadla pomocí návratové hodnoty (OK, neotevřen soubor, nedostatek paměti....)

Seřad'te, jak jsou postupně použity:

- preved.exe /d
- Epilog
- Zpracování návratové hodnoty programu
- Připojení k síti
- Prolog
- Vlastní program

- preved.exe /d - spuštění programu s předáním parametru /d
- Prolog – zavedení programu, přichystání proměnných, po ukončení zavolá funkci main
- Vlastní program - napsaný programátorem, začíná funkcí main
- Epilog – následuje po ukončení funkce main, ukončení programu, úklid, vrácení zdrojů
- Zpracování návratové hodnoty programu – je možné provést v procesu, který program zavolal
- Připojení k síti – není součástí standardního procesu volání, program ho může použít

Program a paměť

Program je situován do paměti. V paměti zabírá většinou tyto bloky

- vlastní kód programu – blok, ve kterém jsou prováděné instrukce
- zásobník - ukládání lokálních proměnných, režijní data při volání podprogramů
- paměť dat - globální data programu
- Ostatní paměť systému – program má možnost o ni požádat (dynamická paměť, alokace)

Popište rozložení programu v paměti.

úvodní část spuštěného programu – prolog – volán systémem po zavedení do paměti

část programu napsaná autorem – na konci prologu se volá funkce main

závěrečná část spuštěného programu – epilog – spuštěn po ukončení "autorské" části programu (ukončení main returnem nebo jiné ukončení – abort, assert, výjimky ...)

data programu – globální proměnné a konstanty

volná paměť – z ní je možné alokačními mechanismy (žádost na systém) získat paměť pro práci - tzv. dynamickou paměť

zásobník – zde jsou lokální proměnné, režijní proměnné pro volání funkcí, ...

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

JEDNODUCHÝ PROGRAM V C, FUNKCE MAIN, KOMENTÁŘE (opakování)

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

příkaz

- Příkaz v jazyce C je ukončen středníkem
- Středník říká „tady je konec celku“, nemá funkci pouhého oddělovače výrazů ale je „spouštěčem“ vykonání
- Jelikož jediný středník má tuto funkci, je jeho uvádění povinné

funkce main

- Musí být v programu přítomna (u některých překladačů má upravené jméno) je to funkce, které překladač předá řízení
- Funkce main musí vrátet celočíselnou hodnotu.
- V seznamu parametrů jsou jí předána data z programové řádky při volání (tato část může zůstat prázdná)

Zkrácený tvar:

```
int main( )          //hlavička funkce: návratový typ,  
                    // jméno funkce, seznam parametrů  
{//začátek programového bloku – tělo funkce musí být blok  
  return 0; // návratová hodnota fce pro další použití  
} // konec bloku – těla funkce
```

Plný tvar:

```
int main(int argc, char *argv[], char *env[])  
{ return 0;}
```

nejčastější tvar:

```
int main(int argc, char *argv[])
```

založte v programovém prostředí projekt, v něm vytvořte soubor s01_main.c, a napište funkci main.

hlavičku main upravte tak, aby program pracoval s parametry programové řádky (například dostane dva názvy souborů – z prvního přkopíruje data do druhého)

Při volání/spuštění programu je často nutné mu předat informace k upřesnění jeho činnosti. Například při kopírování souborů je nutné (aby byl program univerzálně použitelný) programu říci jak se jmenují zdrojový a cílový soubor (odkud kam se kopíruje).

volání programu na příkazové řádce je potom `c:>kopiruj.exe zdroj.txt cil.txt`

Jak se program dozví o těchto parametrech? K předání slouží parametry funkce `main`

při prototypu funkce `main`: `int main(int argc, char *argv[])`

bude v `argc` (argumentů count=počet argumentů) hodnota 3, protože na příkazovém řádku jsou tři řetězce (oddělené mezerami)

Konkrétní řetězce budou v proměnné `argv` (argumenty value = hodnoty argumentů) tedy:

`argv[1]` bude “kopiruj.exe“

`argv[2]` bude “zdroj.txt“

`argv[3]` bude “cil.txt“

co definuje a jak čteme definici: `char *argv[]`. Jak je uloženo v paměti?

program může vypadat například takto

```
int main(int argc, char *argv[])
{
    FILE *ur, *uw;
    if (argc != 3)
    {
        printf("chybny pocet argumentu - chci tri."); return 1;
    }

    if ((ur = fopen(argv[1], "rt")) == NULL)
    {
        printf("nepodarilo se otevrit vstupni soubor %s",
argv[1]); return 2;
    }
}
```

Prostředí pro programování – GUI (Graphical User Interface) v sobě integruje nástroje pro tvorbu kódu a jeho ladění. Z hlediska vytvoření programu využíváme:

- Překlad (compile) – typ překladače (C, C++) je dán rozlišením pomocí koncovky souboru (c, cpp). Provede kontrolu „správnosti“ jazyka (syntaxe - správný sled znaků a tvar slov; a sémantika - správnost použití proměnných a klíčových slov).
- Složení programových modulů (link) – program se skládá z několika souborů vlastních a cizích (knihovny). Tyto je nutné spojit do jednoho celku. Zde se kontroluje duplicita názvů funkcí a proměnné, nebo jejich nepřítomnost. Zároveň se provádí optimalizace (na rychlost, na paměť) a vytvoření výsledného kódu. V optimalizovaném kódu může být obtížné ladění, protože části programu chybí (je optimalizován kód i proměnné)
- Celkové vytvoření programu (Build) – provede zkompilování a linkování všech částí programu
- Částečné vytvoření (Rebuild) – provede zkompilování a linkování jen těch částí, které se změnily od minulého sestavení (rychlejší, někdy může dojít ke zmatení překladače, zvláště při přenosu souborů odjinud)
- Vyčištění starých souborů (clean/ručně) – používá se na odstranění souborů vytvářených při překladu (vhodné před přenosem či archivací souborů).
V případě větších změn (nebo po více Build preventivně) je dobré provést Clean+Rebuild.

Zkuste napsat funkci main a provést její překlad

komentáře

- Komentáře slouží k popisu činnosti programu
- Měly by popisovat filozofii, důvod proč to tak je a ne co tam je – to je vidět z kódu
- Na začátku modulu by měly být data k souboru (autor, verze, název, komentář ...)
- Některé programy jsou schopny na základě úvodní sekvence komentáře vytvořit dokumentaci (najdou specifické komentáře a jejich „okolí“ – např. následující definici funkce).

které z následujících komentářů jsou správně

```
// funkce vraci nahodne cele cislo z intervalu 0 - 9
```

```
// dělení dvěma
```

```
/******+ scitani *****
```

```
*****/
```

```
/******/      deleni *****/
```

Jednořádkový komentář – v pořádku

```
// funkce vraci nahodne cele cislo z intervalu 0 - 9
```

Jednořádkový komentář – špatně popis, popisuje to co je zřejmé z kódu

```
// dělení dvěma
```

Víceřádkový komentář – v pořádku

```
/******+ znak scitani *****  
*****/
```

Víceřádkový komentář – nemusí být na více řádcích, chyba je v tom, že spojení „vyplňující *“ a znaku pro dělení komentář uzavře a zbytek je brán jako kód

```
/******/   znak deleni   */
```

Napište na začátek souboru s funkcí main pomocí komentáře hlavičku souboru.

```
/* soubor s01_main.c
Testování základních vlastností jazyka C
Autor:
Datum založení:
Datum poslední úpravy:
*/
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

DATOVÉ TYPY, PROMĚNNÉ, HLAVIČKOVÉ SOUBORY (opakování)

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Proměnné (identifikátory)

- Datové proměnné jsou charakterizovány typem (jménem typu) a jménem (proměnné)
- Proměnná leží v paměti, jejíž pozice je reprezentována jménem a datový typ určuje (normu) jak se bude s číslem pracovat (jak bude interpretováno v instrukcích) a jak velké množství paměti zabere.
- Podle typu je možné proměnné rozdělit na celočíselné, reálné a složené. Dalším typem je typ pro vyjádření adresy, na které leží proměnná.
- jelikož je nutné v určitých situacích (návratová hodnota nebo parametry funkce) uvést typ i když je nevyužíváme, existuje typ void, (značí, že se nic nevrací či nic nepředává v poli parametrů).

Celočíselné proměnné

- jsou znaménkové a bezznaménkové (kladné).
- jsou užívány převážně k indexaci.
- Bezznaménkové (zabírající stejný počet bytů) mají větší rozsah než znaménkové.
U některých kombinací znaménkových a bezznaménkových typů může dojít k problémům (srovnávání, odečítání).
- Bezznaménkové je nutné používat pro bitové operace.
- Celočíselné proměnné odvozují svoji velikost od paměti (byte = 8bitů) a od velikosti registru či spojených registrů (hovoříme pak o slovech nebo dvojitých slovech).

Jaký rozsah hodnot signed a unsigned má jedno a dvoubajtové číslo?

Jednobajtové: -128 až 127; 0 až 255 (0xff)

Dvoubajtové: -32768 až 32767; 0 až 65535 (0xffff)

Velikost typů v jazyce C

- Není přesně dána, je určena hodnota, kterou musí umět reprezentovat, ale může být větší.
- Mezi jednotlivými typy platí pouze relace – „větší“ typ musí beze ztráty pojmout typ menší -> musí být stejný nebo větší
- Celočíselné typy jsou: char <= short int <= int <= long int <= long long int
- Velikosti pro daný překladač jsou dány v knihovnách <limits.h> (někdy i <ctype.h>)

Jaké jsou maximální možné hodnoty čísel vyjádřitelné celočíselnými typy?
(načtete zmíněné hlavičkové soubory do souboru s main a otevřete je pomocí menu,
které se otevře, pokud na názvu souboru zmáčknete pravé tlačítko myši).

Hlavičkové soubory

Překladač k tomu, aby mohl kód správně přeložit, potřebuje znát typy proměnných nebo hodnoty konstant. Tyto typy je ovšem nutné uvést do každého souboru s příponou c. K tomuto uvedení jsou určeny soubory s příponou h, které v C slouží pro zveřejnění typů a hodnot proměnných. Mechanismus je takový, že definici napíšeme pouze jednou do souboru *.h, a tento vložíme („nainkludujeme“) do všech zdrojových souborů, kde definice v něm obsažené potřebujeme. Mechanismus funguje tak, že pokud napíšeme (příkaz preprocesoru) `#include <math.h>` potom se do daného místa při překladu vloží daný soubor (jako by tam byl skutečně přítomen (skopírován)). Takže soubor .h napíšeme jednou a „vkopírujeme“ ho tam kde je potřeba pomocí include. Při vkládání rozlišujeme hlavičkové soubory „systémové“, které leží v adresářích do kterých byl instalován překladač - `#include <math.h>` a zápis pro soubory „naše“ ležící v adresářích, ve kterých je zdrojový text - `#include "mojemath.h"`.

Reálná čísla (proměnné s pohyblivou řádovou částkou)

- skládají se z exponentu a mantisy (ve většině případů jsou obě části znaménkové). Opět se vychází z bytové reprezentace. Reálné číslo zabírající stejný rozsah v paměti jako číslo celé může pojmout větší číslo, ale v menší přesnosti.
- Reálné typy jsou float <= double <= long double
- Parametry/rozměry reálných čísel pro daný překladač jsou uvedeny v knihovně <float.h>.

Reálné číslo zabírá dva byty. První byte je mantisa, druhý je exponent. Jaká jsou největší a nejmenší kladná a záporná čísla, která lze vyjádřit?

Lze převést dvoubajtové celé číslo 32001 beze ztráty na tento reálný typ?

Jaká jsou maximální čísla vyjádřitelná pomocí reálných typů?

Jelikož se velikost zabrané paměti daným typem v C liší (pro jednotlivé platformy či překladače), existuje klíčové slovo `sizeof` umožňující zjistit velikost typu (v bytech).

```
unsigned int velikost;  
velikost = sizeof(velikost);  
// velikost typu, který je dán názvem proměnné  
velikost = sizeof(unsigned int);  
// velikost typu, který je přímo uveden
```

Zjistěte pomocí `sizeof` velikost celočíselných typů a porovnejte s údaji získanými v `<limits.h>`

Pro případ, že je nutné zachovat rozměr při přenosu na jiné platformy, existují definované znaménkové typy `__int8`, `__int16`, `__int32`, `__int64`, `__int128` (u Microsoftu build in, nebo v `intsafe.h`).

Jinak v knihovnách `<inttypes.h>` nebo `<stdint.h>` - `int8_t`, `uint8_t`, ...

Zjistěte definici `int_32` (`int32_t`).

Definice proměnných, inicializace, konstanty

- Definovat proměnné je možné pouze na začátku programového bloku {...}, nesmí se mezi nimi objevit příkaz
- Pokud potřebujeme nadefinovat proměnnou později, musíme pro ni „vytvořit“ blok
- Při definici napíšeme požadovaný typ a názvy jedné nebo více proměnných
- Definice stejného typu se může opakovat, stejné jméno proměnné se opakovat nesmí
- Při definování je možné proměnné dát inicializační hodnotu (inicializovat ji). Tento postup se doporučuje – práce s neinicializovanou proměnnou je častá chyba.
- Pro každý typ existuje vyjádření konstantní hodnoty, kterým inicializaci můžeme provést
- Každá proměnná leží v paměti - toto místo je popsáno adresou.

```
int main()
{
signed char ca, cb = 10, cc = -20;
// znaménkový char bez inicializace hodnota nedefinovaná,
// kladné a záporné číslo desítkové
unsigned char cd = 0xFEu, ce = 054u, ce = 'a';
// bezznaménkový char – hexadecimálně a oktalově
// 'a' je znaková proměnná – je konvertována na int ASCII
// hodnotu znaku
int i=0xc2, j=6, k=-3, m=0;
// obdobně pro typ int, celočíselná nula
double da=3.4, db = 4.2e3, dc=-5e-5, dd = 0.0;
// reálné varianty, reálná nula...
```

Nadefinujte a inicializujte proměnné a zjistěte (pomocí debuggeru) jakou mají hodnotu a jak jsou umístěny v paměti. Zjistěte, zda jim rezervované místo odpovídá jejich velikosti – sizeof.

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

VĚTVENÍ PROGRAMU, OPERÁTORY (opakování)

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Konverze – převody proměnných různých typů mezi sebou

- často se stane, že se v přiřazení, ve výpočtu, nebo na místě parametrů, či ve funkcích, vyskytnou proměnné různých typů. Aby bylo možné pracovat, je nutné typy mezi sebou převádět.
- Jazyk C je v převodech typů velice benevolentní – pokud existuje nějaká cesta jak převod uskutečnit, pak je využita
- existuje konverze implicitní (tu provádí překladač) a explicitní (vynucená programátorem). Při konverzi může dojít i ke ztrátě (double=>char)
- Při vyčíslování příkazu je uskutečněn převod na typ proměnné, která má maximální přesnost
- celočíselné typy (menší než int) se automaticky převádí ve výpočtech na int
- při přiřazení je pravá strana převedena na typ levé strany
- při předání parametrů do a z funkce jsou proměnné převedeny na typ daný v hlavičce funkce
- explicitně je možné převést přetypování pomocí uvedení typu v závorkách, před proměnnou

```
int funkce (double xx, char yy)
{ float v;
  v = xx * yy; // počítáno v max. přesnosti
                // double, konvertováno na float
  return v; // konvertováno na výstupní typ -> int
}
```

```
int i;
double d;
d = i; // implicitní konverze int-> double
d = i / 5; // výpočet v int, následně konverze na double
d = (double)i / 5; // programátorem vyvolaná konverze
// zapříčiní, že se pravá strana vypočte v maximální
// přesnosti - double
d = d/i; // výpočet v maximální přesnosti, i je
// konvertováno na double, pak výpočet a přiřazení
d = funkce(i, d); // pro funkci je i konvertováno na typ
// double, d na char (ztráta přesnosti).
// Výsledek funkce je int, konvertován na double (d=...)
```

Přiřazovací příkaz

- Slouží k zapsání hodnoty do proměnné. Hodnotou může být výsledek výpočtu, konstanta, nebo hodnota jiné proměnné.
- Pokud je na pravé straně hodnota jiného typu než je proměnné, v rámci přiřazení se provede konverze (převod) na výsledný typ (je-li to možné. Jazyk C je však při těchto převodech velice benevolentní, a pokud najde cestu, pak hodnoty převede).
- Při přiřazení větší hodnoty než je maximum daného typu dojde k „ořezání“ hodnoty (toto nebezpečí je signalizováno upozorněním (warning) při překladu).
- Přiřazení je realizováno pomocí operátoru “=”. Neplést s “=” v definici proměnné, kde je to inicializace a ne přiřazení.
- všechny přiřazovací příkazy mají vlastnost „zřetězení“. To znamená, že operátor = má návratovou hodnotu – proměnnou, které bylo přiřazeno

zřetězení: `a = b = c = 0;`

Co se stane při následujícím kódu

```
{
    int ia, ib=2;           // není přiřazení ale inicializace
    double da, db=3.14;
    // proměnné stejného typu, hodnota se přepíše
    ia = ib;
    da = db;
    // proměnné různého typu, nejdříve se provede konverze
    // na typ výsledku, potom přiřazení
    // konverze je implicitní, vyvolaná překladačem
    ia = db; // je-li velká mantisa, dojde ke ztrátě
    da = ib; //je-li velké číslo a typy mají obsazenu stejně
              // velkou paměť, dojde ke ztrátě
}
```

Zkuste upravit program tak aby ve dvou posledních řádcích skutečně došlo ke ztrátě. Musíte upravit inicializační hodnoty a možná i změnit typ proměnných. Možná nepůjde splnit najednou.

Zkrácené verze přiřazení

- Jelikož se často výsledek jednoduchých algebraických výpočtů ukládá do jednoho z operandů, existuje zjednodušená forma přiřazení
- Operátor pro zjednodušené přiřazení se skládá z operátoru požadované operace a operátoru rovná se (jedná se o dvojznak – proto musí být psány bezprostředně za sebou)
- Postup je takový, že se nejdříve vyčíslí pravá strana a potom se provede (případná konverze a) přiřazení společně s požadovanou operací

`a += 10;`

`b *= 20 + 4; // ekvivalent b = b * (20+4)`

L-hodnota, R-hodnota

- Často používané pojmy v souvislosti s přiřazením
- L-hodnota znamená, že může stát na levé straně přiřazení. Jinými slovy reprezentuje sebou něco, kam je možné uložit výsledek. Může to tedy například být proměnná, která je vlastně místem pro uložení hodnoty. Jako nevhodné pro L-hodnotu mohou být například konstanty, nebo výpočty. Z levých stran $13 = L$; $k * b = 10$; je těžké určit kam s výsledkem. (nalevo je hodnota, která nemá určené místo v paměti).
- R – hodnota je hodnota, která může stát pouze napravo od rovná se (může být parametrem, nereprezentuje ale místo v paměti pro uložení výsledku) například $8+2$
- R-hodnota reprezentuje pouze „obsah“ zatímco L-hodnota i „umístění“

Které z následujících výrazů jsou R-hodnota a které L-hodnota (proměnné jsou typu int)

a

a * b

a + 2

3

a3

L-hodnota : a, a3

R-hodnota: a, a3, a *b, a+2,3

Rozdělení operátorů

- Operátory lze dělit na matematické, boolovské a ostatní (speciální - například sizeof)
- Matematické - pracují s proměnnou po bitech a mohou být algebraické nebo logické.
- Boolovské - pracují s proměnnou jako celkem a znají dva stavy (na které si proměnnou převedou (konvertují)) - nula a nenula = false a true. Většinou je poznáme podle "zdvojení" operátoru.

-

Které operátory jsou algebraické a které logické?

+ & = / | % ~ ^ && ! >>=

matematické:

unární (+-),~(negace bit po bitu)

`a = +b ; a = -b; a = ~b;`

binární (+-*/%(modulo-zbytek po dělení)&|(OR)^(exclusiveOR) << >> (bitové posuny vlevo, vpravo)

`a = b / e +c *d;`

`a = b % e;`

`a = (b & c) | (d ^ f);`

`a = (b << 3) | (c >> a);`

logické

`== < > <= >= && || !(NOT) !=`

`m = ((n==3) && (o > 5) ) || (!(p >= 13) && (r != 10))`

Existují speciální operátory zvýšení a snížení o jedničku (inkrementace a dekrementace - lze použít jednodušších instrukcí než pro sčítání/odečítání), které se používají při procházení cyklů, polí ...

Existují dvě verze pre a post. V prvním případě se proměnná změní a potom použije, ve druhém případě se proměnná použije a potom změní. Vícenásobné použití pro jednu proměnnou v jednom příkazu je zakázáno (protože není definován postup vyčíslení)

```
int i=10, j=10, k, l, m ;  
k = ++i + ++j ;  
l = i-- + j-- ;  
m = ++i + i++ ;
```

Jaké hodnoty budou mít jednotlivé proměnné z předchozího příkladu po vykonání daného řádku.

```
int i=10, j=10, k, l ,m ;  
k = ++i + ++j ; // i = 11, j=11, k = 22  
l = i-- + j -- ; // i = 10, j = 10, l = 22  
m = ++i + i++ ; // nedefinováno
```

Aritmetické a logické operace

Typ výsledku

- je dán nejpřesnějším zúčastněným typem. Nejdříve dojde k výpočtu a potom k přiřazení s použitím konverze

Jaké budou výsledky?

```
double a=5 , b =2 , c,d,e,f ;  
int i=5, j=2 , k,l ,m, g,h;  
c = a/b ;  
d = i/j ;  
k=a/b ;  
l=i/j ;  
e = i/b;  
f= (double)i/j ;  
m = i%j;  
g = 2.7;  
h = -2.7;
```

```
c = 2.5      (a/b => 2.5)
d = 2.0      (i/j => 2)
k = 2        (a/b => 2.5)
l = 2        (i/j => 2)
e = 2.5      (i/b => 2.5)
f = 2.5      ((double)i/j => 2.5)
m = 1      ( musí platit (i/j) * j + m = i => (2) *2 +1 = 5)
g = 2; h = -2; použití konverze pro „zaokrouhlení“. Ořeže desetinnou část a
vrátí celek – „stahuje“ k nule. Lépe použít knihovní funkce – round, ceil, floor.
```

Bitové operace

napište kód, který nastaví n -tý bit v proměnné typu `unsigned int`. Následně napište kód, který ho vynuluje.

```
unsigned int vysledek = 0u;  
    // pro bitové operace používáme neznaménkový typ  
unsigned int pom = 1u;  
    // pouze pro demonstraci jednotlivých kroků - lze  
    // udělat v celku  
int n=4;  
    // který bit budeme nastavovat - bity jsou číslovány  
    // zprava a začínají bitem jedna  
pom = pom << (n-1);  
    // pomocnou jedničku posuneme o daný počet míst na  
    // požadovanou pozici  
  
vysledek = vysledek | pom;  
    // nastavení bitu pomocí operace bitový OR
```

```
// unsigned int vysledek = 0u, pom = 1u; int n=4;  
// pom = pom << (n-1);      vysledek = vysledek | pom;
```

```
pom = ~pom;
```

```
// bitová negace - všude budou jedničky, pouze na  
// zvoleném místě nula
```

```
vysledek &= pom;
```

```
// vynulování bitu pomocí operace bitový AND -  
// „zkrácené“ přiřazení  
// tj. vysledek = vysledek & pom;
```

```
vysledek |= (1ul << (n-1));
```

```
// nastavení bitu pomocí operace bitový OR -  
// "jednička" je typu long int (1ul), aby to fungovalo  
// pro všechny celočíselné typy (od C99 přibyl ještě long  
// long!)
```

```
vysledek ^= (1ul << (n-1));
```

```
// změna bitu pomocí operace bitový Exclusive OR(XOR)-
```

Napište podmínku pomocí bitových operací zjišťující, zda je celé číslo liché

```
int i;
```

```
...
```

```
if(i & 0x1) // poslední bit má váhu 1.
```

```
// ostatní bity reprezentují sudá čísla.
```

```
// je-li tedy nastaven poslední bit, je číslo liché
```

Napište podmínku pomocí bitových operací, zda je číslo dělitelné osmi.

```
#define MASKA_DELIT_8 0x07
```

```
int i;
```

```
// ptáme-li se na dělitelnost mocniny 2, je to obdobné,  
// jako s dělitelností 10 u desítkových čísel.
```

```
// bude dělitelné vždy, pokud od daného řádu do konce  
// budou nuly.
```

```
// Číslo osm je binárně 1000 tj. 0x8 hexadecimálně  
// Pro dělitelnost osmi tedy musí mít celé číslo na  
// posledních třech místech nuly
```

```
...  
if( (i & MASKA_DELIT_8) == 0 )
```

```
// Pro zjištění dělitelnosti osmi
```

```
// tedy na testované číslo použijeme masku, ve které jsou  
// nastaveny poslední tři bity.
```

```
// Pomocí operace AND a této masky vynulujeme všechny  
// bity dané proměnné a ponecháme pouze poslední tři bity  
// Je-li v těchto třech bitech nějaký nastaven, nebude  
// výsledek nula a číslo nebude dělitelné 8
```

Navrhněte strukturu bitově orientované proměnné, ve které je možné nastavit formát tisku celého čísla.

Způsob tisku soustavy: hexadecimálně, dekadicky, oktalově..

Způsob tisku znaménka: znaménko + se tiskne, znaménko + se netiskne.

Způsob tisku písmen: malá písmena, velká písmena.

Ukažte práci s danou proměnnou – nastavení nulování.

MSB 2^7			2^4	2^3	2^2	2^1	LSB 2^0
-	-	-	Oct	Dec	Hex	Znaménko	Velikost

```
#define TISK_VELIKOST 0x1
#define TISK_ZNAMENKO 0x2
#define TISK_SOUSTAVA 0x1C
#define TISK_HEX 0x4
#define TISK_DEC 0x8
#define TISK_OCT 0x10
```

// vhodnější varianta TISK_SOUSTAVA

```
#define TISK_SOUSTAVA TISK_HEX | TISK_DEC | TISK_OCT
```

```
unsigned char tisk = TISK_DEC;
```

// přepnutí na hexa

```
tisk = tisk | TISK_HEX; // je to správně?
```

```
#define TISK_VELIKOST 0x1
#define TISK_ZNAMENKO 0x2
#define TISK_HEX 0x4
#define TISK_DEC 0x8
#define TISK_OCT 0x10
#define TISK_SOUSTAVA TISK_HEX | TISK_DEC | TISK_OCT
#define NASTAV(Val, Bit, Sekce) (((Val)&(~(Sekce)))|(Bit))
```

```
unsigned char tisk = TISK_DEC;
tisk = tisk | TISK_HEX; // přepnutí na hexa
// není správně, je nastaveno společně hex a dec
// správná varianta vyžaduje smazat všechny bity v daném
// poli a potom jeden nastavit
tisk = tisk & (~TISK_SOUSTAVA);
tisk |= TISK_HEX;
tisk = NASTAV(tisk, TISK_OCT, TISK_SOUSTAVA);
tisk |= TISK_ZNAMENKO;
//nastavení bitu tisku znaménka neovlivní bit soustavy
tisk &= ~TISK_ZNAMENKO; // vynulování bitu znaménka
```

Podmínky vyčíslení

- Pro složitější výrazy je nutné uvažovat i prioritu operátorů a jejich asociativitu.
- Pokud si nejsme jisti, pomůžeme si závorkami, které mají prioritu vyšší (program je i čitelnější)
- Priorita – říká, která operace se provede dřív. U operací se stejnou prioritou o pořadí rozhodne „překladač“.
- U logických operací se počítá do „určení výsledku“ – máme-li řadu podmínek spojených pomocí OR, končí výpočet při prvním TRUE, při řadě spojené pomocí AND, končí vyčíslování při prvním FALSE – proto by se nemělo používat v těchto výrazech příkazů pro inkrementaci/ dekrementaci – nemuselo by dojít k jejímu použití=vyčíslení.
- asociativita určuje, jak se vyčíslí výraz, ve kterém jsou operátory stejné priority

$a * b * c + d * e$

priorita určí, že se bude nejdříve násobit a potom sčítat (násobení má vyšší prioritu)

asociativita určí, zda se nejprve vypočte $a * b$ nebo $b * c$ – neurčuje, zda se první vyčíslí $a*b*c$ nebo $d*e$ – o tom rozhodne překladač

příkazy větvení programu

- slouží k podmíněnému rozdělení toku programu do dvou větví na základě podmínky. Při jejím splnění je použita jedna větev, při nesplnění se provede větev druhá – nepovinná.
- ve větvi může být jeden příkaz, nebo blok
- prvním příkazem pro větvení je dvojice `if` / `else`, druhým je ternární operátor

Příkaz: `if` – `else`

<code>if</code> (podmínka) při podmínce splněné <code>else</code> není-li podmínka splněna	//Do b zapsat abs(a) <code>if</code> (<code>a > 0</code>) <code>b = a;</code> <code>else</code> <code>b = -a;</code>
---	---

ternární operátor

- náhrada za dvojici `if – else` pro jednodušší výrazy
- na rozdíl od `if – else` je výsledkem výraz, který se dá dále použít v jiném výrazu nebo jako parametr funkce
- má tři parametry – podmínku a výrazy které se provádí při jejím splnění / nesplnění

(podmínka) ? vrácená hodnota při splnění : vrácená hodnota při nesplnění;
b = (a > 0) ? a : -a;
(a > 0) ? b = a : b = -a; // alternativní zápis

Pomocí příkazu `if - else` vyřešte minimum ze tří proměnných
Pomocí ternárního operátoru najděte minimum ze tří proměnných.

```
double a, b, c, v;
```

```
if( (a < b) && (a < c) )  
    {  
        v = a;  
    }
```

```
else
```

```
    {  
        if(b < c) v = b;  
        else v = c;  
    } // výsledek je v proměnné v
```

```
.....
```

```
v = (a < b && a < c) ? a : ((b < c) ? b : c) ;
```

Postup sestavení programu v prostředí MS Visual C (preprocesor, kompilátor, linker, zdrojové a hlavičkové soubory, spustitelné a knihovní soubory.

Základní orientace v prostředí – [MS Visual C++](#)

Příklad na násobení dvou čísel.

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

CYKLY, PLATNOST A VIDITELNOST PROMĚNNÝCH (opakování)

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Cykly

- cykly se používají v případě, že je potřeba nějaký blok (sekvenci příkazů) několikrát opakovat na základě nějaké podmínky
- v C existují tři typy cyklů. Cyklus for se používá především tam, kde je znám počet opakování, nebo iterační krok. Cyklus while se používá tam kde je podmínka na počátku. Cyklus do – while tam kde je podmínka na konci, vždy se vykoná alespoň jednou.
- tělo cyklu se provádí, je-li podmínka splněna
- u for proběhne na začátku jednou inicializace, následně po vyhodnocení podmínky tělo cyklu a po něm iterace

<pre>//for(init; podminka; iterace) int i; for (i=0;i<10;i++) { //tělo cyklu //opakující se příkazy // tělo proběhne 10x }</pre>	<pre>// totéž pro while // inicializace int i = 0; while (i<10)//podmínka { //tělo cyklu //při splnění podmínky //se opakují příkazy i++; //změna řídící //proměnné }</pre>	<pre>// do-while proběhne // alespoň jednou // řídící proměnná int i = 0; do { // začátek těla cyklu // opakující se příkazy i++ //změna řídící proměnné } while (i<10); // je-li splněno, // pokračujeme</pre>
---	--	---

pomocí příkazu cyklu (zkuste všechny tři typy) a bitového posunu zjistěte počet bitů v typu int. Na základě definice proměnných

```
unsigned int ui= ~0u; //pomocná proměnná pro výpočet  
                    // všechny bity nastaveny na 1  
int i; // proměnná cyklu
```

```
// bloky cyklu jsou nezávislé,  
// mohou v nich vystupovat různé proměnné  
for (i=0; ui != 0;i++)  
// dokud jsou v pomocné proměnné jedničky, pokračujeme.  
    ui >>= 1;  
// v každém cyklu „vysuneme“ jednu jedničku  
// proměnná i nám ji započítá.  
// použít posun doprava o daný počet (zde o jednu pozici)  
// Do „prázdných“ míst se (zleva) doplňuje hodnota 0.  
// v proměnné i je počet bitů daného typu -(unsigned) int
```

Příkazy řízení cyklu - continue, break

- s příkazy cyklů souvisí příkaz ukončení cyklu – break, a příkaz přeskočení zbytku cyklu continue
- příkaz break způsobí, že se ukončí nejvnitřnější (nejbližší) cyklus (ne blok)
- příkaz continue způsobí, že se přeskočí zbylá (následující) část těla cyklu a provede se (iterační část u for) podmínka a na jejím základě, se buď končí nebo pokračuje v daném cyklu
- pro opuštění cyklu (a také celé funkce) je možné použít i příkaz return
- v případě několikanásobně vnořených cyklů je možné použít příkaz goto k jejich opuštění (jedno z málo odůvodnitelných použití)

```
for (  
    for (  
        for (  
            for (  
                if (chyba) goto pryc;  
            }  
        }  
    }  
}  
pryc:
```

```
// program kopíruje písmena, čísla přeskočí, jinak končí
char PoleDat[50], Vysledek[50];
for (i = 0, j=0; i<50; i++)
{
    if (isnum(PoleD[i]) // kde je definováno? Co dělá?
        continue; // je-li aktuální znak číslice,
                    // přeskočíme zbytek těla cyklu
    if (!isalpha(PoleD[i])) // kde je definováno? Co dělá?
    {
        break; // není-li to písmeno, končíme
    } // break neskáče sem, je to konec bloku if ne cyklu
    Vysledek[j++] = PoleD[i]; // písmeno zkopírujeme

// konec těla cyklu, sem se skočí po continue,
// pokračuje se iterací i++ a následuje podmínka ve for
} // do tohoto místa se skáče po break
// (konec těla cyklu nejbližší k break)
```

Napište pomocí cyklu while program, který v poli sečte kladná čísla, záporná přeskočí, při nule ukončí cyklus. Procvičte si příkazy – continue a break;

funkce

- jsou základem programu, zpřehledňují ho,
- reprezentují opakující se kód, prováděný na základě parametrů
- funkce se skládá ze dvou částí - prototyp, hlavička funkce říká, jak se funkce jmenuje a s jakými parametry (počet a typ) pracuje. Druhou částí je tělo funkce, ve kterém je vlastní kód
- hlavička má tři části – typ návratové hodnoty, jméno funkce, seznam parametrů (čárkami oddělený seznam typ+jméno proměnné)

```
návratový_typ  jméno_funkce(seznam_parametrů)
{
    // tělo funkce
}
```

Napište funkci, která sečte dvě čísla typu double a ukažte její volání:

```
double secti(double p1, double p2) // hlavička
{ // tělo
    double p = p1 + p2; // výpočet
    return p; // return uloží výsledek k dalšímu zpracování
}
```

volání funkce s definicemi proměnných:

```
double a;
a = secti(3.1, 8); // druhý parametr je typu int,
                  // proto musí překladač funkci „znát“, aby
// provedl konverzi (změnu) předávaného typu int na typ
// požadovaný(double) tak, aby s ním funkce uměla pracovat
// výsledek je uložen do určitého místa,
// ze kterého je použit – zde přiřazen do proměnné a
a = secti(3.1, 8) * 10; //s výsledkem je možné i pracovat
```

napište funkci, která vrátí minimum ze tří parametrů typu int. ukažte její volání

```
int MinInt(int p1, int p2, int p3)
{
    int pom;
    pom = ...;
    return pom;
}
```

```
ii = MinInt( 10, 12.1, 9);
```

Životnost/viditelnost proměnných

- Z hlediska životnosti (kdy proměnná fyzicky existuje) a viditelnosti (lze ji použít v programu) rozlišujeme proměnné na globální a lokální.
- Globální proměnná je definována mimo funkce a leží v globální paměti. Existuje (žije) po celou dobu programu a je dosažitelná ze všech modulů. Je možné ji použít od deklarace dále.
- Použití globálních proměnných se doporučuje jen v nejnútnejších případech (kód s těmito proměnnými se nedá sdílet- pro více řešení, mezi vlákny ...)
- funkce je vždy globální
- Lokální proměnné jsou proměnné, které existují pouze v bloku, ve kterém byly definovány. Jejich viditelnost/možnost použití je stejná – od místa deklarace do konce bloku ve kterém byly deklarovány. Proměnná (v C) může být definována pouze na začátku bloku. Lokální proměnné se tvoří na zásobníku. Lokálními parametry jsou i parametry funkce.

Rozdělte lokální a globální proměnné. Kde začíná a končí jejich platnost

```
extern double bb ;  
int pocet ;  
extern int cc ;  
  
int main(int argc, char *argv[])  
{  
    int a ;  
    // příkazy  
    {  
        double b ;  
        // příkazy  
    }  
    // příkazy  
    return 0 ;  
}
```

```
extern double bb ; // deklarace - oznamuji existenci  
                // proměnné, fyzicky je v globální paměti  
int pocet ;      // definice - oznamuji jméno, podle typu  
                // se zabere paměť v globální paměti  
extern int cc ;  // oznámení jména cc a jeho typu int
```

```
int main(int argc, char *argv[])
{ // začátek bloku - lokální proměnné - oznámení jmen a
  // jejich typů - fyzicky vzniknou na zásobníku
  int aa ;
  // zde existují lokální proměnné argc,argv,aa (+globální)
  // zde jsou příkazy
  { // začátek bloku - nová lokální proměnná b
    // (+ nadřazené lokální argc,argv,a (+globální))
    double b ;
    // příkazy využívající proměnné
  }
  // s koncem bloku zaniká proměnná b - jelikož zanikne
  // fyzicky, nelze použít ani její jméno
  // příkazy
  return 0 ;
} // zanikají lokální proměnné - argc, argv, aa
// konec souboru - konec viditelnosti bb, pocet, cc.
// V globální paměti jsou ale stále přítomny
// je možné je používat v celém programu
```

deklarace, definice

- Při použití názvu proměnné (i funkce) je nutné, aby překladač věděl, s jakým typem pracuje - aby vybral správnou instrukci. Proto musí v době kdy je proměnná uvedena, znát její typ.
- Toto lze realizovat deklarací (především u globálních proměnných mezi moduly) nebo definicí (globální i lokální).
- Deklarace oznamuje, že daná proměnná existuje a uvádí její název a typ - oznámení se provádí klíčovým slovem `extern`.
- Při definici dochází k uvedení typu a jména, navíc je ovšem proměnné přiděleno místo v paměti kde se bude hodnota proměnné fyzicky vyskytovat.
- Pokud je proměnné přiřazena i hodnota, hovoříme navíc o inicializaci proměnné.

Co jsou definice a co deklarace? Kdy dochází k inicializaci?

```
int i=0 ;  
extern double a ;  
long int j,k,l ;  
extern char b,c,d ;  
long m=2 ;
```

```
int i=0; // definice (obsahuje i deklaraci)s inicializací  
extern double a ; // deklarace  
long int j,k,l ; // definice  
extern char b,c,d ; // deklarace  
long m=2 ; // definice s inicializací
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

DATOVÝ TYP POLE

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Datový typ pole.

- zde je prezentován jeden z pohledů na pole a manipulaci s ním. Druhý (alternativní) pohled bude prezentován po probrání ukazatelů
- pole reprezentuje řadu po sobě následujících proměnných stejného typu
- indexace prvků probíhá od nuly. Pole o deseti prvcích má prvky s indexy 0-9
- při definici musí být uveden počet prvků, musí to být konstanta
- pro přístup k prvku pole slouží operátor [int]. Parametr značí pozici prvku od počátku pole
- pole nelze přiřazovat mezi sebou (aby se kopíroval jejich obsah)

```
int Pole[20]; //dvacet prvků typu int,
```

```
int i, suma = 0;
```

```
for (i = 0; i < 20; i++)
```

```
    suma += Pole[i]; // výpočet součtu prvků pole
```

Proved'te/naprogramujte spojení dvou polí do třetího

```
int i,j;
double p1[20], p2[10], p3[30];
// výsledné pole musí být připraveno tak aby se do něj
// vešly všechny prvky

// vlastní spojení
for (i=0;i<20;i++) // kopie prvního pole
    p3[i] = p1[i];

for (j=0;j<10;j++,i++) // přidání druhého pole.
// operátor čárka umožňuje, aby byly dva výrazy
// „na stejné úrovni“. Výrazy oddělené čárkou se vykonají
// „zaráz“, může jich být libovolně mnoho
    p3[i] = p2[j];
```

Pole a funkce

- předávání pole do funkcí je možné, je však odlišné v tom, že ve funkci se netvoří lokální kopie, ale pracuje se s originálním polem
- předání/vrácení pole z funkce pomocí návratové hodnoty není možné

```
int soucet(int Pole[20], int delka)  
// rozsah pole (20) je možné uvést, není ovšem využít  
// překladačem, počet prvků je nutné dodat zvlášť
```

```
int soucet(int Pole[], int delka) // z hlediska funkce  
ekvivalentní zápis k předchozímu  
{  
    int suma = 0;  
    if (delka < 0) return 0;  
    for (delka--; delka >=0; delka--)  
        suma += Pole[delka];  
    return suma;  
}
```

volání:

```
int vektor[20]={1,2,4,5};  
// inicializace pole, zbylé prvky doplněny nulou  
int vysledek;  
vysledek = soucet(vektor,20);
```

napište funkci, která setřídí prvky pole podle velikosti

```
void Setrid(int Pole[], int delka)
{
    int i,j,pom;

    for (i=0;i<delka-1;i++)
        for (j=i+1;j< delka;j++)
// rychlejší verze:    for (j=delka-1;j>i;j--)
            if (Pole[j] < Pole[i])
            {
                pom = Pole[j];
                Pole[j] = Pole[i];
                Pole[i] = pom;
            }
}

volání:
int vektor[30];
Setrid(vektor, 30);
// výsledné setříděné pole je v prostoru pole původního
// původní pole tedy „zanikne“
```

Jak funguje princip třídění bubblesort?

Jak funguje princip třídění quicksort?

Napište funkci PorovnejIndexem, která provede setřídění pomocí indexového pole. První parametr bude pole, které je nutné „setřídít“ od nejmenšího prvku, ale máme požadavek, aby zůstalo nezměněné. Proto předáme do funkce ještě jedno pole, ve kterém budou indexy prvků tak, aby určovaly prvky podle velikosti. Použijte následující program, kde je i testování správnosti setřídění.

```
#define POCET 20
int PoleDat[POCET], Indexy[POCET], i;
// naplňte PoleDat náhodnými hodnotami 0-30
PorovnejIndexem(PoleDat, Indexy, POCET);
for (i = 0; i < POCET - 1; i++)
    if (PoleDat[Index[i]] > PoleDat[Index[i+1]])
        printf("chybne serazeno na indexu %d", i);
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

VSTUPY A VÝSTUPY V JAZYKU C

Autor textu:
Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vstup a výstupy jazyce C

- funkce vstupu a výstupu nejsou součástí jazyka, jsou především v knihovně `stdio.h` (její obsah je dán normou definující standardní knihovny)
- pro práci se soubory (lépe streamy – "sériový vstup/výstup", tj. konzola, paměť, soubor ...) slouží proměnná typu struktura `FILE`, ve které jsou informace o otevřeném souboru nutné pro manipulaci s ním (asociovaný zdroj, aktuální pozice, chyby, ...)
- stream je logický/univerzální typ s jednotnými vlastnostmi pro různá zařízení
- existují předdefinované streamy – `stdin` (klávesnice), `stdout` a `stderr` (monitor)
- je možný textový a binární přístup
- v binárním nedochází ke konverzi/převodu znaků konce řádku '`\n`', u textového módu existuje převod mezi obsahem textového souboru a obdrženým/načteným výsledkem (není zaručen převod jedna k jedné).
- u sdílení binárních dat může být problém s endiánitou
- předdefinované konstanty: `EOF` - typ `int`, signalizuje dosažení konce streamu (většinou dosažení prvního prvku nepatřícího ke streamu)

vstup a výstup na konzolu

- vstupním zařízením je klávesnice, výstupním monitor (přístup jako k sériovým zařízením)
- spojení s konzolami je nastaveno automaticky na začátku programu
- ke konzole je možné přistupovat funkcemi pro jednotlivé znaky, nebo pomocí formátovaných verzí
- pro formátované přístupy slouží funkce `printf` a `scanf`
- skládají se ze dvou částí – formátovacího řetězce a seznamu parametrů
- formátovací řetězec se skládá ze tří prvků – prostého textu (který se tiskne), escape sekvencí (slouží k formátování - `\n` nový řádek), oznámení proměnných a formy jejich tisku
- seznam skutečných parametrů musí odpovídat oznámeným proměnným v řetězci

```
printf("hodnota %i (%x) je %f \n", pozice, pozice, hodnota);
```

Nejběžnější řídicí znaky:

`c` – pro `char`

`i`, `d` – pro `int` zobrazený dekadicky `x` – pro `int` zobrazený v hexa

`f`, `g`, `e` – pro `float` různé typy tisku mantisa exponent `lf` – pro `double`

Formátová specifikace má tvar (některé sekce nemají smysl pro načítání)

%		určuje, že se jedná o formátovací specifikaci. Povinné. Programátor musí zaručit, že v seznamu parametrů bude uvedena proměnná typu, který je shodný s určením této specifikace.
příznaky	- + # □	udává, jak se vytiskne proměnná v poli a vyplnění pole u čísel provede zarovnání na levou část pole, zprava doplní mezery číslo bude vždy vytištěno se znaménkem (jinak se + netiskne) před typ o přidává 0 před typ x, X přidává 0x, 0X pro f, e, E výsledek vždy obsahuje desetinnou tečku pro g, G vždy desetinná tečka a neodstraňuje koncové nuly (mezera) pro kladná čísla se místo znaménka tiskne mezera
šířka	n	udává minimální počet tištěných znaků (je-li např. kvůli platným místům nebo délce čísla nutné použít více znaků, pak se použijí. Platí tedy pouze, pokud se při skutečném tisku použije znaků méně, jinak se ignoruje).

• přesnost	Θn *	(číslo n) udávající minimální počet tištěných znaků, mezery se doplňují zleva totéž, ale doplňují se zleva nuly hvězdička udává, že číslo udávající šířku je předáno funkci v poli argumentů (na pozici, která odpovídá dané pozici v řetězci, předchází tedy parametru, kterého se týká) (desetinná tečka odděluje šířku a přesnost)
	. n	(číslo n) udává přesnost (počet platných míst) pro celá čísla totéž co šířka pro f, e, E počet číslic za desetinnou tečkou pro g, G max. počet významových číslic pro S max. počet tištěných znaků počet desetinných míst
	. Θ . *	netiskne se desetinná část číslo je dodáno jako argument v seznamu parametrů (viz. šířka)

modifikátor	h	rozšiřuje informace dané typem a tiskem
		typ <code>d, i</code> modifikuje na <code>short int</code> . Typ <code>u, o, x, X</code> modifikuje na <code>unsigned short</code>
	l	modifikuje <code>u, o, x, X</code> na typ <code>long</code> , modifikuje "floatové" typy <code>f, e, E, g, G</code> na typ <code>long double</code>
	L	modifikuje <code>u, o, x, X</code> na typ <code>long double</code>
typ a tisk (konverze)	Z	pro tisk hodnoty typu <code>size_t</code> pro výstup ze <code>sizeof()</code>
	t	pro tisk hodnot typu <code>ptrdiff_t</code> (rozdíl dvou ukazatelů).
		formátová specifikace – udává typ proměnné a způsob tisku, interpretace. Povinné
	c	proměnná typu <code>char</code> interpretovaná jako znak
	d, i	proměnná typu <code>int</code> interpretovaná jako dekadické číslo, verze <code>s d</code> je o hodně častější
	u	proměnná typu <code>unsigned int</code> interpretovaná jako číslo bez znaménka
	o	proměnná typu <code>int</code> interpretovaná jako neznamén. oktalové číslo
	x, X	proměnná typu <code>int</code> interpretovaná jako neznaménk. hexa číslo

	f	(velikost udává velikost písmen a - f nebo A - F při tisku
	e, E	proměnná typu <code>float</code> interpretovaná jako mantisa
		proměnná typu <code>float</code> interpretovaná jako číslo s exponentem
		(velikost určuje velikost znaku E u exponentu: 3.1e4 vs. 3.1E4)
	g, G	proměnná typu <code>float</code> interpretovaná dle potřeby jako <code>f</code> , nebo <code>e</code>
	s	proměnná typu ukazatel na <code>char</code> (řetězec) interpretovaná jako
		sled znaků (ukončený znakem konce řetězce, bílým znakem <code>scanf</code>)
	p	proměnná typu ukazatel interpretovaná jako adresa
	%	jelikož je znak <code>%</code> znakem, který "přepíná" do formátovací
		specifikace je zde tato možnost jak ho vytisknout – uvedou se dva
		za sebou

Pro tisk jednoho znaku se používá funkce `putchar (znak)`

načítání hodnot

- znaky uvedené se musí přesně vyskytovat v načítaném proudu
- u proměnných je nutné uvést znak & (adresa)

```
int nh = scanf(" (%d, %d, %f) ", &x, &y, &v)
```

Formátovací řetězec říká, že ve vstupním/načítaném řetězci musí být znak: (následovaný celým číslem, čárkou, celým číslem, čárkou, reálným číslem a znakem)

například: (10, 14, 34.2)

v případě přijetí jiného textu dojde k chybě

návratovou hodnotou je počet načtených proměnných, nebo EOF

Pro načtení jednoho znaku slouží funkce `getchar ( )`

(ve skutečnosti uloží do bufferu znaky až do stisku ENTER. Dokud jsou v bufferu znaky, potom je vrací. Je-li buffer prázdný, čeká na vstup z klávesnice)

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

VSTUPY A VÝSTUPY PRÁCE SE SOUBORY

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

soubory

- práce se soubory je podobná práci se standardním vstupem a výstupem
- soubor (stream) je základem práce se sériovými zařízeními, které mají stejný přístup (můžeme tak pracovat s diskem, klávesnicí, monitorem, pamětí, sériovou linkou ...). Pro různé typy zařízení je používán stejný přístup.
- i `stdin` a `stdout` jsou vlastně typu `FILE*` (připravené prostředím). Jejich funkce (`printf`, `scanf`, `put...`) jsou vlastně funkce pracující s `FILE`, které se ovšem neuvádí, protože `stdin` a `stdout` je automaticky dodán překladačem
- u ostatních přístupů se funkce liší tím, že navíc je nutné uvést otevřený `FILE`
- je nutné si uvědomit, že máme ukazatel na řídicí strukturu přístupu k sériové lince. Jejím pouhým přiřazením získáváme druhý přístup k téže řídicí struktuře a tedy použití obou je ekvivalentní. Chceme-li mít dva "skutečné"=samostatné přístupy k jednomu souboru, musíme otevřít dvakrát soubor (pokud nám to operační systém dovolí, smysl má jen pro čtení).

Příkaz `fopen(jméno_souboru, mod_otevření)`; zajistí propojení fyzického zařízení na strukturu `FILE`.

Ke každému `fopen` je nutné provést `fclose(FILE*)` – vrácení prostředků systému (stream využívá při práci vyrovnávacích bufferů, bez `fclose` se mohou ztratit data, která nebyla přepsána. `fclose` provede "flush").

mód otevření:

`r` – read (text)

`w` – write (text) – starý soubor smaže, pokud existuje

`a` – append (text) – otevře soubor pro zápis a nastaví se na konec

`r+` – update (text) – otevře pro čtení i zápis, mezi čtením a zápisem `fflush`

`a+`

`t` – text

`b` – binary

`x` – neotevře existující soubor (tj. soubor nesmí předem existovat, aby se povedlo jeho otevření), musí být poslední znak (platí od normy C11)

je možné je i kombinovat "`w+bx`" (v tomto pořadí)

Pozor na zadávání jmen souborů s cestou v překladači jazyka C – lomítko je v řetězci znakem, který uvádí escape sekvenci, proto je nutné toto lomítko zdvojit

```
fopen("c:\\temp\\txt.txt", "r");  
// překladač dostane správný řetězec
```

```
fopen("c:\temp\txt.txt", "r"); // překladač dostane řetězec  
// "c:{tabelátor}emp{tabelátor}xt.txt"  
// escape sekvence \t značí posun na tabelátor
```

```
int PraceSeSouborem(FILE *soubor1, FILE *soubor2)
{...} // funkce pro práci se souborem

// funkce kde soubor otevřeme, ošetříme chyby, zavřeme
int main()
{ // proměnná typu FILE ponese data s informací o souboru
FILE *vstup, *vystup;
// otevření souboru s daným jménem, čtení(=r), text (=t)
vstup = fopen("soubor.txt", "rt");
if(vstup == NULL) {printf("chyba otevření"); return(1);}
// signalizace chyby otevření
vystup = fopen("vysledek.txt", "wt");
// výstupní soubor pro zápis
if(!vystup){printf("chyba vystup");close(vstup);return 2;}
// signalizace chyby otevření, se souborem můžeme
pracovat zde, lépe však ve funkci...
PraceSeSouborem(vstup, vystup);
fclose(vstup); // odevzdání přístupu k souboru, uzavření
fclose(vystup); return(0);}
```

formátovaný vstup a výstup se soubory

- stejný jako při použití konzoly
- rozdíl je v tom, že jako první parametr je odkaz na otevřený soubor

```
FILE *vstup, *vystup;
```

```
...
```

```
fprintf(vystup, "hodnota pozice %i je %f", pozice, hodnota);  
fscanf(vstup, "(%d,%d,%f)", &x,&y,&v);
```

výstup a vstup s pamětí

```
char txt[120];  
sprintf(txt, "hodnota pozice %i je %f", pozice, hodnota);  
// "bezpečná" verze:  
snprintf(txt, delka, "pozice %i je %f", pozice, hodnota);  
sscanf(txt, "(%d,%d,%f)", &x,&y,&v);
```

zjištění konce souboru – End Of File - EOF

- konec souboru (vstupu) je dán speciálním znakem
- na terminálu se v různých systémech realizuje různě (s různými hodnotami)
- při práci se soubory je možné konec souboru určit načtením konstanty EOF, nebo pomocí funkce (feof)
- konec souboru je indikován načtením konstanty EOF (ta může mít různou hodnotu, bývá záporná, v C nejčastěji -1).
- jelikož platné znaky jsou v rozsahu unsigned char, je nutné načítat do proměnné int, (aby se EOF nekonvertoval na platný znak v unsigned char rozsahu)
- EOF se používá především u textového vstupu. Výhodnější je použít funkci feof
- program nepředvídá, proto se o skutečnosti, že dosáhl konce dozví až v okamžiku, kdy pracuje za koncem souboru (načte znak nepatřící k souboru).
- Algoritmus čtení znaku:
Načti znak
zjisti zda je znak platný (tj. nedošlo k chybě, ani nečteme za koncem souboru)
zpracuj znak

znaky nového řádku

- vychází z HW reprezentace (CR+LF+NUL)
 - CR – začátek řádku, návrat vozíku - OD - '\r'
 - LF – další řádek (posun papíru) - OA - '\n'
 - NUL – počkání až se mechanický pohyb dokončí – 00
- SW reprezentace je nejednotná
 - LF – unix
 - CF+LF – CP/M a odvozené (symbian, převážně systémy na intel, Microsoft)
 - CR – commodore, starší Apple (mac OS do v9)
 - ostatní – LF+CR, jiné řídicí znaky (hodnoty)
- internetové protokoly převážně vyžadují CR+LF, doporučují toleranci k LF
- FTP převádí CR+LF použité při komunikaci na znak(y) (např. LF) používané v daném systému (při nastavení ASCII mode)

znaky nového řádku

- Správná C notace je (?) '\r\n'.
Převod \r a \n může být implementačně závislý.
- V textovém modu je '\n' při výstupu (do souboru) převedeno na nativní sekvenci systému. Stejně tak je sekvence při čtení převedena na '\n'.
Microsoft = převody;
Linux - pouze '\n'.
- V binárním modu k převodu nedochází (v Unix binary = text mode).
- Textové soubory z různých systémů nejsou kompatibilní.

kopírování souborů

```
int znak; // pracujeme s char, funkce ale vrací i chyby
// v typu int, které by se přiřazením do char ztratily
// (splýnuly by s "legálním" kódem znaku)
znak = fgetc(vstup); // načtení jednoho znaku ze vstupu
while(!feof(vstup))
// funkce feof vrací hodnotu, zda bylo čteno mimo soubor
{
    fputc(vystup, znak); // přepsání znaku do výstupu
    znak = fgetc(vstup);
}
```

Funkce pro práci se soubory - shrnutí

- `fopen`, `fclose` – otevření, uzavření souboru
- `fgetc(FILE*)`, `fputc(int, FILE*)` – načtení a výstup jednoho znaku
- `getchar(void)`, `putchar(int)` – načtení a zápis z/do `stdin`
- `puts(char *)`
- `fprintf`, `fscanf` – výstup a načtení formátovaných řetězců, načte po bílý znak
- `fgets(char*, int max, FILE*)` – načtení řetězce (načte po konec řádku), nebo max delku v int.
- `fputs(char*, FILE*)`
- `ftell`, – zjištění aktuální pozice vůči počátku
- `fseek(file, (long)offset, odkud)` – nastavení na pozici ve streamu. Odkud – začátek/SEEK_SET, konec/SEEK_END, aktuální pozice/SEEK_CUR.
- `fgetpos`, `fsetpos` – zapamatování a obnovení stavu streamu v daný okamžik
- `rewind()` – nastavení na začátek (`fseek(soubor, 0L, SEEK_SET)`)
- `feof()` – vrátí true, je-li nastaven příznak dosažení konce streamu/souboru.

Práce se soubory – chybové stavy

- dojde-li k chybě, je nastaven ve struktuře streamu chybový bit (pokus zápisu do souboru pro čtení, ...)
- mezi „chyby“ patří i dosažení konce souboru (čtení neexistujícího znaku za koncem souboru)
- nastavené bity je nutné ošetřit (clear) (například voláním některé z funkcí *clearerr*, *rewind*, *fseek*, *fsetpos*, *freopen*)
- Na kontrolu nastavení chybových bitů slouží funkce *ferror* tisk hlášení o chybách je možné použít funkci *perror* , která vytiskne na *stderr* text dodaný jako argument funkce a následně textovou zprávu o vzniklé chybě
-

```
// program na testovani algoritmu xxx  
// vstup je ze souboru  
// vystup je na konzolu
```

```
#include <stdio.h>
```

```
int main(int argc, char *argv[] )  
{
```

```
int i=0, znak;
```

```
if (argc != 2)
```

```
// otestuje se pocet vstupnich parametru
```

```
// - volani programu s jednim parametrem =
```

```
// nazvem souboru
```

```
{ // neni-li správný pocet parametru, koncime
```

```
fprintf(stderr, "Spatny pocet parametru pri volani programu");
```

```
return 1;
```

```
}
```

```
FILE *fr;
```

```
fr = fopen(argv[1], "rt");  
// (zkusíme) otevrit soubor pro cteni  
// v textovem rezimu  
if (fr == NULL)  
{ // pokud se otevreni nezdarilo, končíme  
  // tiskne dodaný text a interní text  
  // aktuální chyby  
  perror("Nepodarilo se otevreni souboru");  
  return 2;  
}
```

```
while((znak = fgetc(fr)) != EOF)  
{ // dokud neni konec souboru nebo chyba  
  // cteni, zpracovavame nacteny znak  
}
```

```
if(feof(fr))
{ //cteni souboru bylo ukonceno na konci souboru
}
else
{
    if(ferror(fr))
    {
        perror("chyba pri cteni souboru ");
        if(fclose(fr) == EOF)
            // otevreny soubor zavreme
        {
            perror("nepodarilo se zavrit soubor po chybe ");
            return 5;
        }
        return 3;
    }
    fprintf(stderr, "Necekany stav - cteni neukonceno ani koncem souboru ani chybou (?");
    return 4;
}
```

```
if(fclose(fr) == EOF)
// otevreny soubor zavreme
{
perror("nepodarilo se zavrit soubor");
return 6;
}
return 0; // program ukoncen v poradku
}
```

Práce s binárními soubory – přenáší se paměťové bloky (byty jak jsou v souboru/paměti)

- `size_t fread(void *, size_t delka_prvku, size_t počet_prvků, FILE*)`,
`size_t fwrite(void *, size_t delka_prvku, size_t počet_prvků, FILE*)`, – čtení a zápis bloku paměti

Nízkoúrovňová práce se soubory

- `open`, `close`, `read`, `write` – otevření, zavření souboru, čtení, zápis

Práce se streamy s "širokými/wide" znaky jsou umožněny pomocí funkcí knihovny `<wchar.h>`

`fgetwc`, `fgetws`, `getwc`, `getwchar`, `fwscanf`, ... `fputwc`, `fputws`, `putwc`, `putwchar`, `fwprintf`...)

pro práci se streamy nelze kombinovat bytový (standardní) a "široký" přístup

Práce se soubory

- v knihovně `<stdio.h>`
- `remove(const char *filename)` - soubor není dále přístupný (smazání souboru)
- `rename(const char *oldname, const char *newname)` – nové jméno (přejmenování souboru)
- `FILE* tmpfile()` – vytvoří dočasný binární stream/soubor, který nekoliduje s žádným jiným, při uzavření je soubor odstraněn
- `char* tmpnam(char* s)` – vytvoří unikátní jméno souboru (pokaždé jiné)

Komplexnější práce s adresáři a soubory není dána normou. Neexistuje proto jednotný přístup k práci s adresáři a soubory – obsah adresářů, vlastnosti souborů ... Každý překladač řeší individuálně (a většinou jinak než ostatní), souvisí i s možnostmi cílového OS. `<windows.h>`, resp. POSIX `<unistd.h>``<fcntl.h>` Existují knihovny pro práci s adresáři a soubory, které jsou přenositelné (existují verze pro různé překladače).

Práce se soubory

- funkce uvedené v předchozím neprovádějí kontrolu mezí polí (při načítání ani tisku)
- jako alternativu je možné volat „bezpečné“ funkce, které kontrolují meze a jsou naprogramovány bezpečněji, robustněji (nevracejí ukazatele (například na své vlastní proměnné, nebo na statické proměnné)).
- Tyto funkce jsou přítomny, pokud makro `__STDC_WANT_LIB_EXT1__` vrací hodnotu 1 (implementovány funkce s kontrolou mezí)
- Názvy funkcí definované v této knihovně jsou odvozeny od původních rozšířením o „_s“

*errno_t fopen_s(FILE * restrict * restrict streamptr,
const char * restrict filename, const char * restrict mode);*

- Parametry s proměnnými délkami (pole) jsou předávány pomocí dvou parametrů, názvem proměnné a její délkou

int n; char s[5];

n = fscanf_s(stdin, \"%s\", s, sizeof s);

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

PŘÍKAZY PREPROCESSORU

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příkazy preprocesoru

- Před překladem kódu překladačem mu „předpřipraví“ kód preprocesor
- Preprocesor vypouští nadbytečné (prázdné) mezery a řádky
- Preprocesor je možné ovládat pomocí příkazů - řádky začínající znakem #
- Nejčastěji používané příkazy preprocesoru – `include`, `define`, `ifdef`, `ifndef`, `if`, `defined()`, `endif`
- Příkaz `include` (`#include <jmeno_souboru>` nebo `#include "jmeno_souboru"` – slouží k vložení souboru do daného místa (preprocesor „odbočí“ do jiného souboru a posílá ho do překladače – překladači se zdá soubor jako jeden celek
- Příkaz `define` slouží k definici symbolů podmíněného překladu, definici konstant, k náhradě složitých kódů (makra s funkčním voláním) – všechny definice platí od místa zveřejnění do konce souboru
- Příkazy `define` je možné „zrušit“ pomocí `undefine`

Definice konstant

- jsou dva typy definic jednoduchých symbolů: „pro překladač“ a definice konstant
- příkaz s jedním parametrem `#define EXISTUJE12` slouží k tomu, že překladač si zařadí daný řetězec (proměnnou `EXISTUJE12`) do tabulky a můžeme se dále ptát na její existenci (především ve spojení s příkazy preprocesoru `#if`)
- příkaz `define` se dvěma parametry: `#define MOJE_PI 3.1415` slouží k definici textových řetězců. Preprocesor si „zařadí“ první řetězec (od mezery za `define` po první další mezeru – zde `MOJE_PI`) jako referenční a přiřadí k němu řetězec druhý (od druhé mezery do konce řádku). Pokud preprocesor v dalším textu najde první řetězec, nahradí ho řetězcem druhým (který potom „vidí“ překladač).

Tento mechanismus slouží k lepší čitelnosti kódu (člověk vidí `MOJE_PI`, překladač pracuje s hodnotou `3.1415` – každý má to čemu rozumí lépe).

- jelikož se proměnná makra fyzicky nevytváří (v programu), bývají definice umístěny do hlavičkových souborů. Hodnota `PI` definovaná pomocí `MOJE_PI` má potom v celém programu stejnou přesnost, a je-li potřeba přesnost změnit, učiníme tak na jednom místě a změní se v celém programu.

- názvy za `define` je zvykem (a nepsanou dohodou) psát celé velkými písmeny
- definice symbolů (náhradu za `#define XXX`) je možné zadat i jako parametry prostředí (překladače) – platí potom pro všechny soubory

Zjištění „přítomnosti“ konstant

- pomocí dalších direktiv preprocesoru se můžeme ptát na to, zda jsou symboly definované. Jedná se především o příkazy s `if`, kdy pokud je podmínka splněna, potom preprocesor „pošle“ následující blok (po `end`) překladači, jinak ho vynechá („zahodí“) a překladač ho nezpracovává
- `#ifdef XXX` – vrací true, je-li XXX definováno (preprocesor ho má v tabulce)
- `#ifndef XXX` – vrací true, není-li XXX definováno
- `#else`, `#elif` – větvení a větvení s další podmínkou
- `#endif` – ukončení bloku (začátek dán `#if....`)
- `#if` výraz (pomocí `defined` se můžeme ptát na hodnotu proměnných a skládat je pomocí logických operátorů (jazyka C) - `&&` `||` `!`).
- Není-li symbol nadefinován a přesto se ptáme na jeho hodnotu pomocí:
`#if SYMBOL`, je výsledkem hodnota nula (false)

Realizujte tzv. „podmíněný překlad“ části textu. Pokud je zapnutý přepínač `LADENI` vytiskněte text „ladění“. Pokud je zapnutý `LADENI` a `HODNOTA` vytiskněte text „ladění“ a hodnotou proměnné `xx` dekadicky a hexa. Jinak proved'te tisk pouze dekadicky

```
#define LADENI
```

```
#define _HODNOTA
```

```
//definice proměnných. Proměnná HODNOTA je „vypnuta“ pomocí úvodního
```

```
//podtržítka (lépe možná použít „přepínání“ pomocí #undef HODNOTA)
```

```
#ifdef LADENI
```

```
//test na přítomnost proměnné, je-li přítomna, pak se tato část překládá, jinak ne
```

```
printf(" Ladeni ");
```

```
#endif
```

```
//konec podmíněného překladu
```

```
// pokud potřebujeme složitější podmínku, převedeme na logické hodnoty
#if defined(LADENI) && defined (HODNOTA)
    printf(" Ladeni %d %x", xx, xx);
#else
    printf(" Vysledek %d", xx);
    //tisk při nesplnění podmínkách („normální“ stav)
#endif
```

Pomocí `define` nadefinujte konstantu 2π

```
#define 2*PI 6.28
```

- nelze, jelikož první část („2*PI“) není regulární řetězec

```
#define 2PI 6.28
```

- nelze, protože název nemůže začínat číslem

```
#define MOJE_PI 3.1415
```

```
#define DVE_PI MOJE_PI+MOJE_PI
```

- v pořádku (?). Pokud se nalezne text DVE_PI, nahradí se zbytkem řádku.

Co se stane v následujícím případě?

```
obvod = DVE_PI * polomer;
```

dojde k postupnému nahrazení řetězců
zdroj:

```
obvod = MOJE_PI+MOJE_PI * polomer;
```

výsledek:

```
obvod = 3.1415+3.1415 * polomer;
```

- z obou výrazů je patrné, **že nedošlo k tomu, co jsme požadovali**, poloměr násobí pouze druhé „Pi“.
- řešením je využití vysoké priority operátoru (), takže to co je mezi nimi se vyčíslí nejdříve

Opravte předchozí příklad

změna definice

```
#define DVE_PI (MOJE_PI+MOJE_PI)
```

- při použití již dělá očekávané

zdroj:

```
obvod = DVE_PI * polomer;
```

první nahrazení:

```
obvod = (MOJE_PI+MOJE_PI) * polomer;
```

výsledek po druhém nahrazení:

```
obvod = (3.1415+3.1415) * polomer;
```

Pozn.

- předchozí mechanismus definice konstant by měl být postupně nahrazen definicí proměnné s klíčovým slovem **const**.
- „klasická“ definice s **const** umožní zadat konstantě přesný datový typ.
- proměnná se nemusí fyzicky vytvořit???

```
int const MAX_POCET = 50;
```

```
double const PI = 3.1415;
```

- inicializace je jediné místo, kdy je možné přiřadit hodnotu, dále již manipulaci hlídá (a nové přiřazení "zakáže") překladač.

Použití:

```
if(i < MAX_POCET) { ... }
```

```
obvod = 2 * PI * polomer;
```

Vkládání (hlavičkových) souborů - include

- umožňuje rozdělení souborů do modulů
- jsou v ní uvedeny deklarace proměnných, funkcí, maker, nových datových typů (**enum, struct, union ...**)
- jelikož se počítá s vícenásobným vložením (do různých .cpp souborů), nesmí žádná část hlavičkového souboru tvořit (explicitně) kód – linker by našel více stejných proměnných a zahlásil by chybu.

Proved'te ošetření hlavičky proti vícenásobnému načtení. Stane-li se, že je hlavičkový soubor načten vícekrát (například v různých vkládaných souborech) je vhodné, aby se nezpracovával vícekrát než jednou (ztráta času, ...). Dalším problémem je, jsou –li dva soubory volány „do kříže“ – pak dojde k zacyklení. Zabraňte těmto chybám. uvnitř hlavičkového souboru vytvoříme následující konstrukci

```
// dotaz zda už jsme tu byli
#ifndef JEDINECNY_IDENTIFIKATOR_H_SOUBORU
// ještě ne (jinak bychom tento blok přeskočili)
#define JEDINECNY_IDENTIFIKATOR_H_SOUBORU
// ihned jako první si poznačíme, že už jsme tu byli

// tady bude vše potřebné – include jiných souborů, deklarace proměnných, funkcí,
// typů ...

#endif
// ukončení bloku
```

Pozn.: tento mechanismus by byl vhodnější použít již při „volání“ souboru pomocí `include` – ušetřilo by se otevírání souboru. Ale výše uvedenou konstrukci by musel psát uživatel při každém volání, což by bylo pracné a při více načítaných souborech i nepřehledné. K tomuto v některých překladačích používaly direktivu `#pragma once` – ta ovšem není součástí normy a proto ji nepoužívejte (není přenositelná mezi různými překladači)

Makra s funkčním voláním – define s parametry

- podobné jako definice konstant. V prvním řetězci jsou však proměnné, kterými jsou při vkládání do textu nahrazeny proměnné z druhého řetězce
- většinou se snažíme, aby makro fungovalo jako funkce
- dosti často používané v systémových knihovnách (a souborech .h)
- vhodné pro zpřehlednění textu, pro zápisem dlouhé, ale kódem krátké bloky programu

// při definici

```
#define VYPOCET(a,b) a*a+b
```

je při použití nahrazení:

```
cc = VYPOCET (dd+ee, ff) * 6;
```

// VYPOCET=> a*a+b a=> dd+ee b=>ff

```
cc = a*a + b * 6 = dd+ee*dd+ee+ff * 6
```

opět vidíme, že to není to, co bychom chtěli. Opravte definici a rozepište výsledné vyčíslení.

```
#define VYPOCET(a,b) ((a)*(a)+(b))
```

závorky kolem „parametru“ zajistí vyčíslení před použitím „parametru“
závorky kolem celého výrazu zajistí vyčíslení výrazu před dalším použitím

je při použití nahrazení:

```
cc = VYPOCET (dd+ee, ff) * 6;
```

```
// VYPOCET=> a*a+b      a=> dd+ee      b=>ff
```

```
cc = ((a)*(a) + (b) ) * 6 = ((dd+ee)*(dd+ee)+(ff)) * 6
```

nyní se makro chová jako funkce.

Jsou zde však stále rozdíly mezi použitím makra a funkce. Jaké?

Funkce provádí konverze na typy dané v definici.

Předávaný parametr se vyčíslí a změní typ na typ parametru, který je uveden v hlavičce funkce. Obdobně se konvertuje návratová hodnota.

Makro počítá v typech použitých proměnných (v největší přesnosti z použitých). Při „volání“ s proměnnými typu `int` je výpočet prováděn v `int`, při volání s `double` je výpočet prováděn nad typem `double`.

Funkce je v celém programu pouze jednou. Při jejím použití je volána jako podprogram. Nevýhodou je časová režie spojená s předáváním (a úklidem) proměnných a skokem do podprogramu. Makro se vkopíruje pokaždé do textu zdroje a v každém místě použití se znovu přeloží. Takový program je rychlejší. Pokud je ale makro delší než kód režie (jednotky až desítky instrukcí), dochází k prodlužování kódu programu.

Zápis pomocí makra by měl být nahrazen pomocí tzv. inline funkcí. Jejich překlad je proveden jako u makra přímo v kódu bez volání, ale zároveň se provádí přetypování na základě typů z hlavičky funkce.

```
inline int Vypocet(double a, long b) {return a*a+b;}
```

při použití :

```
double a;  
a = Vypocet( 'c' , 3.245 );
```

se v daném místě přeloží:

```
a = (int) ((double)( 'c' ) * (double)( 'c' )+(long)(3.245) );
```

definice vlastních maker. Bitové operace a operátory.

Maskování je příklad logických operací pro jednotlivé bity. Pro tyto operace se přednostně používají bezznaménkové celočíselné (!) typy. Pokud potřebujeme proměnnou obsahující samé jedničky, potom je dobré si ji "vyrobit" pomocí bitové negace - pouze tak si můžeme být jisti, že výpočet na jiné platformě nebude ovlivněn změnou velikosti typu.

```
#define cidlo1 0x4
#define cidlo2 0x8
#define motor3 0x10
#define motor4 0x2
unsigned int stav = 0xF ;
unsigned int rizení = ~0u ;
//zjistěte, jsou-li sepnutá čidla 1 a 2 v proměnné stav
// v případě, že ano, vypněte (vynulujte)
// bity pro motory 2a 3 v proměnné řízení
```

Enum – výčtový typ

- definuje „nový“ typ, jehož hodnoty je možné určit výčtem (uvedením) v definici
- po definici lze použít jako kterýkoli jiný typ
- vlastní reprezentace symbolických konstant (hodnot typu) je celočíselná (začíná nulou, lze i explicitně určit, další je o jedna větší než předchozí)
- lze konvertovat z/na int v rámci definovaných hodnot enum (používat opatrně)
- „jména“ výčtu jsou na globálním prostoru – proto se nemohou opakovat u více typů

```
enum Barva {Cervena, Zelena, Modra, Bila}; // interně  
přiřazeny hodnoty 0,1,2,3
```

```
enum Barva kruh, ctverec = Cervena;  
// definice proměnných typu enum  
kruh = ctverec;  
if (kruh != Bila)  
    ctverec = Zelena;
```

Nadefinujte pomocí výčtového typu nový typ pro logické proměnné. Ukažte příklad definice, inicializace a použití tohoto typu.

```
enum BOOL {False = 0, True = 1};  
// pro jistotu definujeme i hodnoty pro správnou konverzi
```

```
enum BOOL ba , bb = False;  
int i=4,j=5;
```

```
ba = i == j; // vyčíslí se porovnání (i a j)  
// a výsledek se konverzí přiřadí do ba  
if (ba) // konverze na int  
    bb = True;
```

Přepínač (switch – case – break)

- slouží k vícenásobnému větvení
- příkaz je switch, za kterým je uvedena celočíselná hodnota
- následuje tělo switche, ve kterém jsou „návěstí“ case hodnota:
- pokud v těle (za case) existuje hodnota přesně odpovídající předané hodnotě (ve switch), potom program pokračuje touto větví (od tohoto místa)
- program pokračuje stále dál, dokud nedojde na konec těla switche, nebo nenarazí na příkaz break (nekončí tedy na dalším uvedení hodnoty pomocí case).
- může existovat i (jediná) sekce označená default pro všechny ostatní (neuvedené) hodnoty parametru.
- příkazy switch jdou vnořovat, i když při složitější konstrukce jsou nepřehledné

```
switch (hodnota) {  
case 0: ... ; break;  
case 1: ...;  
case 2: ...; break;  
default: ... ;break;  
case 3: ...;break;  
}
```

vytvořte pomocí příkazu switch funkci, která dostane jako parametr znak a vrátí předdefinovanou proměnnou YES pro malé a velké „a“ a číslo „1“; pro malé a velké „n“ a číslo „0“ vrátí proměnnou NO. V ostatních případech vrátí ERROR.

```
#define YES 1
#define NO 0
#define ERROR -1
int KeyDetect(int znak)
{
    int ret=ERROR;
    switch (znak) { // znak musí být celočíselný typ
        case 'a':
            // hodnota znak musí přesně odpovídat hodnotě v case
            case 'A': // tři znaky mají stejnou část programu.
            case '1': ret = YES;break;
            // od označeného místa (case) program stále pokračuje.
            // příkaz break, způsobí skok za tělo příkazu switch
            case 'n':      case 'N':
            case '0': ret = NO;break;
            default: ret = ERROR;break;
            //default - větev pro nevyjmenované hodnoty
    }
    return ret;}
}
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

DATOVÝ TYP UKAZATEL PROMĚNNÉ A PAMĚŤ, POLE

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ukazatel (Pointer) jako datový typ

- proměnné jsou umístěny v paměti na určitém místě (adrese) a zabírají určitý prostor (počet bytů), který je daný typem proměnné
- ukazatel je tedy adresa společně s typem, který je zde uložen. To umožňuje snadno pracovat s daty uloženými na dané adrese – reprezentované ukazatelem
- hodnota ukazatele je reprezentována podle paměťového modelu (celé číslo reprezentující paměť, celé číslo reprezentující offset vůči hodnotě registru, dvojice celých čísel (segment/báze a offset vůči ní), ...), typ je s ukazatelem spojován v překladači.
- neinicializovaný ukazatel „míří“ do místa daného náhodnou hodnotou – jeho použití je proto nebezpečné
- pro inicializaci ukazatele se používá adresa stávajícího prvku, adresa o kterou se „požádá“ systém (alokace). Nastavení na hodnotu NULL (nullptr) znamená hlášení „chyby“. To je, že ukazatel není inicializován, nebo že operace jejímž výsledkem měl být ukazatel neproběhla v pořádku.
- každý ukazatel se dá indexovat (ukazuje na jednu proměnnou nebo na pole)

Pozn.: tisk ukazatele v printf pomocí: %p

Proměnné jsou uloženy v paměti za sebou v pořadí definice, od adresy 200H a směrem k vyšším hodnotám. Adresa je reprezentována celým číslem.

Zakreslete paměťovou mapu, jestliže definice proměnných je:

```
int a, b;  
double c;
```

a po průběhu programu:

```
a = sizeof(a);  
b = sizeof(double);
```

nabývají proměnné hodnoty $a = 4$ a $b = 8$;

Deklarace pouze oznámí jméno proměnné a její (datový) typ. Na rozdíl od definice, která oznamuje jméno proměnné, její typ a současně vyhradí místo v paměti

adresa	proměnná a uložená hodnota
200	a 4
204	b 8
208	c nedefinováno
20F	

získání adresy (reference)

- definice ukazatele je realizována pomocí typu a hvězdičky (která platí pouze pro jednu proměnnou)
- ukazatel by měl obsahovat smysluplnou adresu – je ho třeba inicializovat tak aby obsahoval adresu, na které leží stejný typ, jakého je ukazatel
- operátor pro získání adresy je & (znak logické and – má nyní dva významy)
- pro neinicializovaný ukazatel, nebo jako označení chybového stavu se používá konstanta NULL (či nullptr)

```
int *pii, ii;// pii je ukazatel na int, ii už je typu int
// v pii i ii jsou „nesmysly“ – neinicializované proměnné
ii = 0; // inicializace konstantou
pii = NULL; // dále lze testovat, zda obsahuje
// smysluplnou adresu ( != NULL)
pii = &ii;
// inicializace pomocí adresy existující proměnné
// operátor zjistí adresu, na které leží proměnná ii a
// přiřadí ji do pii. hodnota pii tedy udává místo
// v paměti, na kterém leží hodnota typu int (původně ii)
```

Nakreslete paměťovou mapu pro následující příklad, platí-li pravidla z minulého příkladu a adresa je reprezentována osmi byty.

```
int i = 5;
int *pi = &i; //definice s inicializací.
// Udává místo v paměti, kde leží int
int **pii = &pi; // ukazatel na ukazatel.
// Udává místo v paměti, na kterém leží adresa,
// na níž leží int
int ***piii = &pii; // Udává adresu, na níž leží adresa,
// na níž leží adresa, na níž je int
```

adresa	počet bytů	název / hodnota
200	4	i / 5
204	8	pi / 200
20C	8	p _{ii} / 204
214	8	p _{iii} / 20C

přístup k prvku na adrese (dereference)

- je realizován pomocí operátoru přístupu (dereference) „hvězdička“, který je aplikován na ukazatel
- ukazatel obsahuje adresu a překladač „ví“ jakého je ukazatel typu, takže umí s obsahem pracovat
- operátor hvězdička má nyní tři významy (plynoucí z kontextu)
jako matematický operátor krát,
v definici značí, že se jedná o ukazatel,
před ukazatelem znamená, že se pracuje s obsahem na dané adrese

```
int *pii, ii; // pii je ukazatel na int, ii je typu int
```

```
ii = 0; // inicializace konstantou
```

```
pii = &ii; // inicializace adresou existující proměnné
```

```
*pii = 10; // v pii je adresa prvku ii. Hvězdička říká,  
// že se pracuje s obsahem na této adrese. Tento příkaz  
// je tedy ekvivalentní zápisu ii = 10, a zapíše  
// na adresu (na které leží obsah/hodnota ii) hodnotu 10.
```

Použijeme-li minulý příklad

```
int i = 5;
int *pi = &i; //definice s inicializací.
// Udává místo v paměti, kde leží int
int **pii = &pi; // ukazatel na ukazatel.
// Udává místo v paměti, na kterém leží adresa
// na níž leží int
int ***piii = &pii; // Udává adresu, na níž leží adresa,
// na níž leží adresa, na níž je int
```

potom následující zápisy v řádcích jsou ekvivalentní

manipulace s i	i = 5	*pi = 5	**pii = 5	***piii = 5
manipulace s pi		pi = 200	*pii = 200	**piii = 200
manipulace s pii			pii = 204	*piii = 204
manipulace s piii				piii = 20C

podobně se mohou vyskytovat i na pravé straně rovná se, nebo jako parametry funkcí

Datový typ void

- je úzce spojen s ukazateli
- používá se jako „univerzální“ datový typ, ke kterému mají všechny ostatní typy stejně blízko (či daleko)
- pro převod je vhodné použít přetypování

```
int * pi;  
void *pv = (void*)pi;  
pi = (int *) pv;
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

POUŽITÍ A VYUŽITÍ UKAZATELŮ

Autor textu:
Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ukazatel jako parametr funkce

- slouží k předání výsledku mimo funkci. Funkce má možnost předat jednu návratovou hodnotu. Další návratové hodnoty je možné předat pomocí ukazatelů v poli parametrů. Ukazatel funkci odkáže na místo, kam má uložit výsledek.
-

Napište funkci, která načítá data z klávesnice / souboru a vrací minimální a maximální hodnotu. Návratová hodnota obsahuje počet hodnot, ze kterých byly určeny.

```
//hlavička říká, že předáváme ukazatele/adresy, na
// kterých jsou hodnoty typu double
int MinMax(double *aMax, double *aMin)
{
    int Minimum, Maximum;
    ...
    *aMax = Maximum;
    // na předanou adresu se zapíše nalezená hodnota
    *aMin = Minimum; // před přiřazením dojde ke konverzi
    return Pocet; // vrátí se počet hodnot
}
```

volání:

```
double mi, ma;
long kolik;
```

```
kolik = MinMax( &ma, &mi); //ukazatele musí být na stejný
// typ jako v prototypu fce. návratová hodnota je pro
// přiřazení konvertována - nemusí být stejný typ
```

Ukazatel jako návratová hodnota

Který z následujících předávání ukazatele jako návratové hodnoty je možný? A proč?

```
double * Funkce(double hodnota, double *adresa, double *adresa 2)
{
    double vysledek;

    // možné výsledky

    return *adresa;
    return adresa;
    return hodnota;
    return &hodnota;
    return &adresa;
    return vysledek;
    return &vysledek;
}
```

```
double * Funkce(double hodnota, double *adresa, double *adresa2)
{
    double vysledek;
```

```
// možné výsledky
```

```
return *adresa; // nesouhlasí typ - double
return adresa; //typ souhlasí, adresa je předána „z venku“->existuje, může být vrácena
return hodnota; // nesouhlasí typ
return &hodnota; //nelze předat „ven“ adresu lokální proměnné, která zanikne nakonci
return &adresa; // nesouhlasí typ – double **
return vysledek; // nesouhlasí typ - double
return &vysledek; // nelze předat adresu lokální proměnné
}
```

Napište funkci tak, aby vrátila minimum ze tří hodnot typu int. Zároveň je dán požadavek, aby bylo možné tuto proměnnou nahradit daným čísle – tj. aby mohl být nalevo od znaménka rovná se.

```
int *Min3(int *a1, int *a2, int *a3) // předávají se adresy
{
    if ((*a1 < *a2) && (*a1 < *a3)) // porovnávají se hodnoty
        return a1; // vrací se ukazatel (adresa)
    if (*a2 < *a3)
        return a2;
    return a3;
}
```

volání:

```
int x1=10, x2=20, x3=-10, r;
```

```
r = *Min3(&x1,&x2,&x3); // předávají se adresy, vrací se adresa. Přístup dereferencí
// pomocí dereference se dostaneme k hodnotě na vrácené adrese
*Min3(&x2,&x3,&x1) = 10; // parametry jinak umístěny, výsledek musí být stejný
// ve funkci Min3 bude ale jiný průběh při krokování
// návratovou adresu je možné použít i k zápisu na dané místo
r = *Min3(&x1,&x1,&x1); // důležitá „ladící dovednost“ – všechny parametry stejné
```

pole a/versus pointer

- z uvedených vlastností ukazatelů a typů je výjimka – proměnná typu pole
- pole a ukazatel mají natolik podobný přístup, že pokud je to možné, pole se konvertuje na ukazatel a dále se s nimi manipuluje stejně
- základní vlastností je, že název pole se konvertuje na ukazatel na první prvek pole („ztrácí“ se tím pojem o délce (?), kontrola opuštění mezí není ani v jednom případě)
- další vlastností je možnost „oindexování“ ukazatele (k adrese se přičte hodnota indexregistru – dojde k posunu na jinou adresu).
- díky znalosti typu ukazatele a tím i velikosti daného typu je krokem posunu v poli (i adresy ukazatele) vzdálenost rovná rozměru daného typu -> posunujeme se po prvcích pole
- první prvek má offset nula, druhý jedna ...
- index může být i záporný
- ukazatel je možné měnit (posunout), „hodnota“ pole je konstanta

Přístup k prvkům pole

- pro přístup k prvkům pole slouží unární operátor [] – parametrem je celočíselná hodnota udávající prvek od počátku (vztažná adresa)
- další možností je využití tzv. ukazatelové aritmetiky. Přičte-li (odečte-li) se k ukazateli celé číslo, výsledkem je adresa tolikátého prvku pole.

```
int Pole[10]={0,1,2,3,4,5,6,7,8,9}; // pole o deseti prvcích, indexy 0-9  
int *pi = NULL; // pomocný ukazatel na int
```

```
pi = Pole; // díky konverzi ukazuje nyní pi na první (nultý) prvek Pole  
Pole[2] = -2;
```

```
// přístup ke třetímu prvku pomocí operátoru [ ] – pracuje s hodnotou na dané pozici  
*(Pole + 2) = -2; // ekvivalentní zápis – posun ukazatele o dvě „délky“ typu int  
// a přístup k dané adrese. Závorky () jsou nutné kvůli větší prioritě * před +
```

```
*(pi + 2) = -2;
```

```
pi[2]=-2;
```

```
// přístup pomocí ukazatele je stejný. Nedochází ke konverzi z typu pole
```

S ukazateli je spojen pojem *ukazatelová aritmetika*

- přičteme-li (odečteme) k ukazateli celé číslo, „posune“ se adresa o daný počet prvků typu, na který ukazatel ukazuje (tj. $N * \text{sizeof}(\text{typ pole})$ bytů)
- přičtením (odečtením) jedničky se dostáváme na další (předchozí) prvek
- odečteme-li dva ukazatele (musí patřit ke stejnému poli/paměťovému celku) získáme počet prvků, které mezi nimi leží
- další matematické operace nejsou pro ukazatele definovány

```
int Pole[20]={0};
```

```
int *první, *aktualni,*poslední,i,pocet;// tři ukazatele na int a dva inty
```

```
int suma=0;
```

```
for (aktualni =první=Pole, i=0;i<20;i++,aktualni++) //posun ukazatele na další prvek
```

```
    suma += *aktualni; // součet prvků v poli – nahraďte pro Pole a první
```

```
pocet = aktualni – první; //počet prvků mezi ukazateli.
```

```
// Prvky jsou typu, na který ukazují ukazatele (zde je to int)
```

přístup k poli přes ukazatel pro Pole a první

```
suma += Pole[i];
```

```
suma += *(první + i);
```

pole – předávání do funkce a z funkce – může být problém při kombinacích [] a *
například pole[] na zásobníku – krátký relativní od zásobníku, ukazatel – dlouhý od počátku, nemusí dojít ke správné konverzi – dlouhý ukazatel na krátký od zásobníku

Zjištění velikosti pole

- pro zjištění velikosti typu se používá sizeof
- pokud je parametrem sizeof pole, vrací velikost pole, pokud je parametrem ukazatel, vrací velikost ukazatele (tj. adresy)

Co se stane v následujícím případě? Předává se pole jako pole nebo pomocí ukazatele?:

```
int Test(int pole[ ]) // popřípadě (int pole[10]) či (int *pole)
{
    int i;
    pole[0] = 10; // dojde ke změně hodnoty i mimo funkci?
    i = sizeof(pole); // i nabývá hodnoty ???
    return i;
}
```

```
int Pole[20]= {1},i;
i = sizeof(Pole); // i nabývá hodnoty ??? Pole[0] nabývá hodnoty ???
i = Test(Pole); // i nabývá hodnoty ??? Pole[0] nabývá hodnoty ???
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

ŘETĚZCE, PRÁCE S PAMĚTÍ

Autor textu:
Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řetězec – string

- řetězcem je míněno pole typu char, jehož posledním znakem je znak `'\0'` (nula)
- koncový znak je důležitý, protože s ním pracují všechny funkce pro řetězce
- pro práci s řetězcí existuje knihovna funkcí (existuje také knihovna pro string jako struktura, třída – těm se zde nevěnujeme)
- s řetězcem se pracuje jako s běžným polem

definice pole dané délky s inicializací pomocí znaků (použita pouze část pole):

```
char Ret1[10]= {'Z','d','a','r','\0'};
```

definice pole pomocí řetězce. Znak `'\0'` je přidán automaticky. Délku určí překladač tak aby se řetězec (včetně ukončovacího znaku) vešel:

```
char Ret2[ ]= "Zdar";
```

`Ret2 = "Zdar";` // nelze - mimo definici již musíme s polem pracovat po prvcích

```
Ret2[0]='Z'; Ret2[1]='d'; Ret2[2]='a'; Ret2[3]='r'; Ret2[4]='\0';
```

Napište funkci pro zjištění délky řetězce.

```
// vrací délku řetězce bez zakončovacího znaku (terminated null)
// Jako ve standardní knihovně
int Delka1(char *retez) // pomocí operátoru indexovaného přístupu []
{ int i=0;
  while (retez[i++] != '\0') ;
  return i-1;
}
```

```
int Delka2(char *retez) // pomocí ukazatelové aritmetiky
{
  char * pom=retez;
  while ( * (pom++) != '\0') ;
  // použijeme ukazatel k přístupu a posuneme se na vedlejší prvek
  return (pom – retez); // rozdíl ukazatelů udává počet prvků mezi nimi
}
```

```
char Pole[]="asdf fghj kldori etrt";
int d1 = DelkaX(Pole); // testujeme celé pole (X je 1 nebo 2 – výsledek je stejný)
int d2 = DelkaX(Pole+3); // testujeme pole bez prvních znaků
```

Knihovná funkce pro práci s řetězci

- jsou v knihovně string.h
- většina funkcí nekontroluje, zda je v cílovém řetězci dostatek místa (!!!)
- strlen(ret) vrací délku **bez** ukončovacího znaku (!!!)
- strcpy(cil, zdroj) – kopíruje řetězec včetně ukončení
- strcat(cil,zdroj) – připojí zdroj za původní řetězec
- strcmp(ret1,ter2) – porovná dva řetězce podle „velikosti“ (výsledek -1,0,1)
- strchr – hledá první výskyt znaku v řetězci
- strstr – vyhledá podřetězec v řetězci
- strncpy(cíl, zdroj, počet), strncat, strncmp – pracuje jen s uvedeným počtem znaků

+ „bezpečné“ varianty

Předchozí funkce pracují s typem char, který je dán hodnotou 0-255. Znak
definuje tzv. ASCII tabulka.

Pro UNICODE knihovna uchar.h, wchar.h.

Rozšířený bitový typ char16_t, char32_t.

Alokace paměti – dynamické proměnné - motivace

- standardní automatické lokální proměnné se vytváří na zásobníku. Jelikož zásobník mívá často omezenou velikost (délku), může (zvláště při použití polí) dojít k jeho přetečení
- proměnné, se kterými se pracuje, mívají různou délku pro různé okamžiky (texty, vyhodnocení dat ...)
- z předchozího vyplývá nutnost (vhodnost) práce s daty, které dynamicky mění svou velikost. Především u polí se tento přístup jeví jako nutnost.
- Pro práci potřebujeme mít možnost požádat o paměť (alokace zdroje), a vrátit paměť (dealokace, odalokování zdroje). Každá alokace by měla mít svou odalokaci – v C není automatický mechanismus, musí zařídit programátor.
- funkce pro alokaci najdete v knihovně <stdlib.h>

Alokace paměti – dynamické proměnné

- je možné alokovat paměť o dané velikosti bytů – která nemusí být konstantní. Velikost se určuje až za chodu programu.
- velikost typu je nutné "zjistit" pomocí klíčového slova sizeof(typ)
- jelikož se alokuje "univerzální" blok paměti, je návratová hodnota typu *void a je nutné ji přetypovat
- paměťový blok je nutné uvolnit
- kontrola mezí není prováděna

```
#include <stdlib.h>
```

```
int *pi = NULL;
```

```
pi = (int *) malloc (počet * sizeof(int)); // vrátí ukazatel na počátek bloku paměti
```

```
// malloc vrací typ void*
```

```
if (pi != NULL) free(pi); // odalokuje paměťový blok daný ukazatelem
```

Napište funkci, která vrátí první větu (kopii) textu pomocí dynamického řetězce. Statické pole nelze vracet, zároveň neznáme délku první věty, proto musíme použít pole alokované.

```
char Text[]="Bylo jaro. Ale venku byla stále zima.";
char *Vysledek ;
```

```
Vysledek = VratPrvniVetu(Text);
```

```
// funkce vracející první větu z textu předaného jako parametr
// vrací ukazatel na nově naalokovaný blok paměti
char * VratPrvniVetu(char text[])
{
    int delka=0,i;
    char *vyslret=NULL;

    for(delka=0;text[delka]!='\0';delka++) // zjištění délky první věty
        if(text[delka]=='.')
        {
            delka++; break;
        }
    vyslret=(char*) malloc((delka+1) * sizeof(char)); // alokace paměti pro kopii textu
    if (vyslret == NULL) return NULL;
    for(i=0;i<delka;i++) // kopírování první věty
        *(vyslret+i) = text[i];
    *(vyslret+delka) = '\0';
    return vyslret;
}
```

```
char Text[]="Bylo jaro. Ale venku byla stále zima.";
// délka a ukončovací znak se doplní překladačem
char *Vysledek = NULL; // proměnná pro uložení výsledku - inicializovat
```

```
Vysledek = VratPrvniVetu(Text); // volání funkce
// – parametrem je ukazatel na počátek textu
// - vrací se ukazatel na řetězec, který obsahuje kopii textu první věty
```

```
if (Vysledek) // != NULL => byl naplněn => byl alokován
{
    free(Vysledek) ; // vrátí se paměť, která již nebude využívána
    Vysledek = NULL; // signál pro případné další použití => nealokováno
}
```

```
// alternativa s předáním návratového řetězce v poli parametrů
// funkce vracející první větu z textu předaného jako parametr, ve druhém parametru
// návratová hodnota 0=v pořádku, jinak chyba
int VratPrvniVetu(char text[], char **navrat)
{
    char *vyslret=NULL;
    *navrat = NULL;

    vyslret=(char*) malloc((delka+1) * sizeof(char)); // alokace paměti pro kopii textu
    if (vyslret == NULL) return 1;

    *navrat = vyslret;
    return 0;
}

char Text[]="Bylo jaro. Ale venku byla stále zima.";
char *Vysledek = NULL; // proměnná pro uložení výsledku - inicializovat

int vysl = VratPrvniVetu(Text, &Vysledek); // volání funkce
```

Životnost proměnných v čase

- lokální proměnné existují a je možné je použít pouze v rámci bloku, kde jsou definovány
- statické (lokální) proměnné, je možné použít pouze v rámci bloku, kde jsou definovány. Jsou však uloženy v globální části paměti, existují stále.
- globální proměnné – jsou přístupné v rámci celého programu. Jsou uloženy v globální části paměti, existují stále.
- alokované zdroje (vrácené přes ukazatel jako otevřené soubory, alokovaná paměť ...) existují, dokud je nevrátíme (zavření souboru, vrácení paměti ...). Přístupné jsou pouze do doby, dokud si pamatujeme jejich adresu – ztratíme-li adresu, nezanikne získaný zdroj (soubor je stále otevřen, paměť zabraná ...) ale pouze vazba na ni
- Připomenutí: (stejně jako u jednorozměrných polí) pokud provedeme přiřazení polí, nepřirazuje se obsah, ale přiřazují se ukazatele (pokud přiřazujeme do lokální proměnné, oznámí překladač chybu, protože je to konstantní hodnota. Pokud přiřadíme dynamické proměnné, potom oba ukazatele ukazují do stejného prostoru. Pokud ukazatel vlevo byl jediný, který ukazoval na platná data, potom k nim po přiřazení ztratíme přístup.

Čtení složitých definicí

- začínáme od názvu proměnné
- pokud je to možné postupujeme doprava, jinak doleva
- () mají dvojí význam. První vyznačuje prioritu (na pravé závorce končíme a čteme doleva od názvu proměnné). Druhý význam je, že značí oblast parametrů funkce -> čteme "je funkce s parametry"
- * (v definici proměnné) čteme jako "ukazatel"
- [] čteme jako "pole"

Vícerozměrná pole

- díky rozdílné definici/interpretaci je nevhodné jednotlivé typy při práci „míchat“. Jednotlivé typy se mezi sebou nekonvertují (lépe kopírovat ve funkcích)
- realizována jako pole polí
`int xxx[2][10]` xxx je pole obsahující, dvě pole obsahující 10 prvků typu int
- pomocí ukazatelů
`int **yyy ;` yyy je ukazatel, (který ukazuje) na ukazatel, (který ukazuje) na int
- jako kombinace polí a ukazatelů
`int *zzz[2];` zzz je pole obsahující dva ukazatele na int
`int (*www)[2];` www je ukazatel na pole obsahující dva inty

Pozn.: jelikož každý ukazatel se dá "oindexovat", je možné každý ukazatel chápat i jako "pole"

Pozn.: díky rozdílné definici/interpretaci jednotlivých polí je nevhodné s nimi pracovat "společně" – například je různě přiřazovat, předávat do funkcí na místě jednoho parametru ...

Vícerozměrná pole v jazyce C

- typ vícerozměrné pole v jazyce C neexistuje
- vícerozměrná pole se realizují několika způsoby (kombinace polí a ukazatelů)
- různé realizace vícerozměrných polí (pole, ukazatel) nelze mezi sebou převádět (pomocí konverzí). Lze je převádět pomocí programu.
- Poslední index Pole[a1][a2][poslední] se mění nejrychleji (posunem na další prvek se dostaneme na sousední prvek v paměti)
- Při použití pole se závorkami [] musí být každý rozměr ve "své" závorce (pole polí)

Realizace pomocí pole polí

double Pole2a[2][3];

- v paměti zabírá lineární prostor.
- "posun" o řádek realizován překladačem, který "zná" délku řádku.
- pole nelze modifikovat – pevné rozměry, obdélníkový tvar

rozložení pole v paměti

[0][0]	[0][1]	[0][2]	[1][0]	[1][1]	[1][2]
--------	--------	--------	--------	--------	--------

grafické znázornění pole

[0][0]	[0][1]	[0][2]
[1][0]	[1][1]	[1][2]

double Pole2a[2][3]={ {1,2,3},{4,5,6} }; // inicializace pole v definici

Pole2a[0][0] = Pole2a[1][2]; // přístup k prvkům pomocí pole

double *radek = &Pole2a[1][0]; // zjištění adresy řádku

double *radek1 = &Pole2a[1]; // zjištění adresy řádku

*(Pole2a + delka_radku *i +j) = 3; // ekvivalent Pole2a[i][j]=3; nutný lineární přístup

Napište funkci, která najde minimální prvek v poli.

```
#define X 10
#define Y 6
// musí být udán rozměr pole -> pro překladač, jak se dostat na další řádek
// Počet řádků být uveden nemusí (je nutné ho ale dodržet – nepřistoupit za pole)
double NajdiMinimum(double aPole[][X], int aX, int aY)
{ // ukazatel se převede na typ pole z definice funkce
  int i,j;
  double minimum = aPole[0][0];
  for (i = 0;i<aY;i++)
    for (j=0;j<aX;j++)
      if (aPole[i][j] < minimum)
        minimum = aPole[i][j];
  return minimum;
}

// volání v programu. Definice pole
double Pole[Y][X]={...};
// pole se převede na ukazatel ve volání
double min = NajdiMinimum(Pole, X, Y); // volá se pouze názvem pole -> ukazatel
```

Realizace vícerozměrných polí pomocí pole ukazatelů

`double *Pole2b[2];`

- v paměti zabírá lineární prostor ukazatelů (na pole doublů, které je nutné vytvořit (definovat pole, naalokovat) a přiřadit – tato pole zabírají další lineární prostory v paměti, které na sebe obecně nenavazují)
- první index vybere ukazatel, který je oindexován druhým indexem (vybere prvek v poli)
- pole má pevný počet řádků. Počet prvků v řádku je libovolný, pro jednotlivé řádky může být různý

Pozn.: následující ukázky fungují v místě definice proměnné a ve funkcích se stejným prototypem. Při předání do funkce jako jinak definované vícerozměrné pole dojde k chybě.

```
double Pole1[3] = {1,2,3}, *Pole2;  
double *Pole2b[2];  
Pole2 = (double*) malloc(5*sizeof(double));  
Pole2[0]=4;  
Pole2[1]=5;  
Pole2[2]=6;  
Pole2[3]=7;  
Pole2[4]=8;  
Pole2b[0] = Pole1;  
Pole2b[1]= Pole2;  
Pole2b[0][0] = *(*Pole2b+1)+1; // oindexovat ukazatel a přistoupit. První výsledek  
// je ukazatel, druhý double  
if (Pole2) free(Pole2);
```

Nakreslete paměťovou mapu.

Realizace pomocí ukazatelů na pole

`double (*Pole2c)[2];`

- v paměti zabírá prostor na jeden ukazatel. Do toho je nutné naalokovat lineární prostor pro celé pole
- první index vybírá řádek (vypočte ho překladač díky znalosti délky řádku plynoucí z druhého indexu), druhý index vybere prvek v řádku.
- pole má pevný počet prvků v řádku. Může mít libovolný počet řádků.

```
double pole [2][3]={1,2,3,4,5,6};  
double (*pp)[2]; // definice bez inicializace
```

```
double (*pp)[3]=(double(*)[3])pole; // definice s inicializací použití existujícího pole
```

```
double (*pp)[2] = NULL; // definice „bez inicializace“ na „rozumnou hodnotu“  
pp = (double(*)[3]) malloc (2*3*sizeof(double));  
// „inicializace“ pomocí přiřazení - alokace nového pole
```

```
pp[0][0] = 0;  
pp[0][1] = 01;  
pp[0][2] = 2;  
pp[1][0] = 10;  
pp[1][1] = 11;  
*(*(pp+1)+1) = 11; // předchozí řádek pomocí ukazatelů  
pp[1][2] = 12;  
if (pp) free (pp);
```

Nakreslete paměťovou mapu.

Předání pole do funkce a její volání

```
void funkce_správně(double(*pp)[2])
{
    pp[1][1] = 11;
    *(*pp + 1) + 1 = 11; // předchozí řádek pomocí ukazatelů
}
```

```
void funkce_spatne(double *pp[2])
{
    pp[1][1] = 11; // chyba přístupu
    *(*pp + 1) + 1 = 11; // předchozí řádek pomocí ukazatelů
}
```

// část kódu s voláním předchozích funkcí

```
double(*pp)[2] = NULL;
pp = (double(*)[2]) malloc(2 * 3 * sizeof(double));
funkce_správně(pp);
funkce_spatne(pp);
if (pp) free(pp);
```

Realizace pomocí ukazatele na ukazatel

double **Pole2d

- v paměti zabírá místo na jeden ukazatel. Je nutné naalokovat (a sem uložit) pole ukazatelů (lineární prostor – lze si ho představit jako vertikální pole, každý ukazatel pak ukazuje na "řádek" matice). Do každého ukazatele je nutné naalokovat řádek prvků (double)
- první index vybere ukazatel v poli ukazatelů (ukazující na řádek), druhý index oindexuje řádek (vybere prvek v daném řádku)
- počet řádků může být proměnný. Řádky mohou být různě dlouhé, lze je měnit.

```
double **Pole2d=NULL;
Pole2d = (double **) malloc( 2 * sizeof(double*));
if(Pole2d == NULL) return chyba;
```

```
Pole2d[0]=(double*) malloc(3*sizeof(double*));
Pole2d[1]=(double*) malloc(6*sizeof(double*));
```

```
if(Pole2d [0]== NULL)
    {free(Pole2d); return chyba ;}
```

```
if(Pole2d [1]== NULL)
    { free(Pole2d[0]);
      free(Pole2d); return  chyba;}
```

```
Pole2d[1] [0]=4; Pole2d[1] [1]=5;Pole2d[1] [2]=6;
```

```
Pole2d[1] [3]=7; Pole2d[1] [4]=8; Pole2d[1] [5]=8;
```

```
Pole2d[0] [0]=*(*(Pole2d+1)+1);
```

```
Pole2d[0] [1]=2;    Pole2d[0] [2]=3;
```

```
free(Pole2d[1]);
```

```
free(Pole2d[0]);
```

```
free(Pole2d); Pole2d = NULL;
```

Na základě předešlého příkladu (Nakreslete si jeho paměťovou mapu.) napište kód na vytvoření obdélníkového pole (nejdříve v main, potom přesuňte do funkcí). Napište části kódu pro alokaci a uvolnění pole daných rozměrů (ve funkci s rozměry jako parametrem, pro práci použijte cykly). Proměnné vytvořeného pole inicializujte na nulu.

Nakreslete paměťovou mapu.

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

SLOŽENÝ DATOVÝ TYP STRUKTURA

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Struktura (union)

- struktura a union jsou složené typy, které "v sobě" mohou obsahovat více proměnných
- struktura obsahuje v každém okamžiku všechny své proměnné, union obsahuje (=je "aktivní") pouze jednu proměnnou. Ve struktuře jsou proměnné "za sebou" a tudíž má rozměr rovnající se (minimálně) součtu rozměrů jednotlivých proměnných (někdy se vkládají mezi proměnné mezery, aby byly proměnné zarovnány na hranici – například adresa dělitelná 4,8,16...). V unionu jsou proměnné "přes sebe" a má rozměr největší z nich. Je možné přistupovat ke všem proměnným, pouze jedna má však smysl pro čtení (ta naposled naplněná. Která proměnná to právě je se musí pamatovat jinde).

struktura

adresa	typ proměnné	název proměnné
200	int	ii
204	char [16]	cc
214-21c	double	dd

union

adresa / proměnná	int ii	char [16] cc	double dd
200-204	xxx	xxx	xxx
205-208	N	xxx	xxx
208-216	N	xxx	N

N = nevyužito

Definice struktury

- dva kroky: popis struktury a definice proměnné
- popis struktury je možný dvěma způsoby
 - pouhé oznámení jména struktury (nelze použít proměnnou ale pouze ukazatel)
 - a kompletní popis jména struktury a jejích složek
- popis struktury netvoří kód -> umístíme do hlavičkového souboru
- kód se tvoří až při definice proměnné podle tohoto popisu struktury
- celý/používaný název typu se skládá z klíčového slova struct a jména typu

`extern struct Jmeno; // oznámení jména, lze použít pouze ukazatel na tento typ`

```
struct SKomplex { // jméno struktury
double Re, Im;    // seznam proměnných
int err;
```

```
};           // konec definice (nezapomínat na středník)
```

```
// zde lze definovat proměnnou
```

```
struct SKomplex aa, *paa; // definice proměnné (vyhradí paměť minimálně na
// 2x double a 1x int); definice ukazatele (vyhradí paměť na adresu)
```

```
struct Jmeno *pjj; // pouze ukazatel, proměnná není možná – není známa velikost
```

Definice s inicializací

je možné provést definici s inicializací

```
struct SKomplex aa = {12.1,13.1};  
struct SText bb = {"toto je text",20,50};
```

v C99 lze i odkázat na proměnnou

```
struct SKomplex cc = {.Im = 14};
```

Operátory přístupu k prvkům struktury „.“(tečka) a „->“

- pro přístup k vnitřním proměnným se používá operátor tečka
- pokud máme ukazatel na strukturu, používáme k přístupu operátor -> což je kratší zápis než využití dvojice „hvězdička+tečka“ „(*).“

```
struct SKomplex { // jméno struktury
double Re, Im;    // seznam proměnných
int err;
};
```

```
struct SKomplex aa, *paa; // definice proměnné a ukazatele
```

```
paa = &aa; // ukazatel je nutné inicializovat
```

```
if (!aa.err) // není-li proměnná v chybovém stavu
```

```
    aa.Re = aa.Im * aa.Im;
```

```
if (!(*paa).err) // díky nižší prioritě „.“ než má „*“ je nutné použít ( )
```

```
    paa->Im = paa->Re; // přístup k prvkům pomocí ukazatele na strukturu
```

V komplexní proměnné podle předchozí definice zaměňte Re a Im složky.
Předved'te pro proměnnou i ukazatel na ni.

```
struct SKomplex { // jméno struktury  
double Re, Im;    // seznam proměnných  
int err; };
```

```
struct SKomplex aa, *paa; // definice proměnné a ukazatele  
double pom;  
paa = &aa; // ukazatel je nutné inicializovat  
if (!aa.err) // výměna pro proměnnou typu struktura  
{  
    pom = aa.Re;  
    aa.Re = aa.Im;  
    aa.Im = pom;  
}  
if (!(*paa).err) // výměna pro ukazatel  
{  
    pom = paa->Re;  
    aa->Re = aa->Im;  
    aa->Im = pom;  
}
```

Mechanismus přiřazení struktur a definice s inicializací struktury strukturou

- pro přiřazení struktury do struktury se používá mechanismus kopie paměťového bloku. Toto je výhodné, pokud nejsou vnitřní proměnné typu ukazatel. Pro ukazatel dojde k tomu, že nyní dvě struktury mají stejný ukazatel a tedy „vlastní“ společnou paměť (aniž by o tom měly nějaký signál).
- tento typ se nazývá mělká kopie, protože nejde do hloubky (nedělá kopii hodnot, na které se ukazuje)
- při přiřazení dvou ukazatelů se kopíruje adresa a ukazují na stejný objekt

```
struct SKomplex aa, *paa,*pbb;  
struct SKomplex bb = aa; // provede se kopie paměťového bloku aa do místa bb  
paa = (struct SKomplex*) malloc(sizeof(struct SKomplex));  
pbb = &pb;  
aa = bb; // provede se kopie paměťového bloku bb do místa aa
```

```
paa = pbb; // kopíruje se hodnota, kterou je ukazatel, struktura se nekopíruje  
// naalokovaná proměnná se „ztratila“ a již na ni není odkaz  
free(paa); // neruší alokovanou proměnnou, ale proměnnou pb => chyba
```

Struktura jako návratová hodnota a parametr fce

- platí stejná pravidla jako pro ostatní typy
- buď se předávají hodnotou (nevhodné – velká paměťová náročnost) nebo ukazatelem -> pokud můžeme, dáváme přednost ukazateli. Nejde-li ukazatel, použijeme hodnotu.
- struktura jako návratová hodnota je nutná když se předává nová proměnná. Pokud předáváme zpět proměnnou, která byla parametrem, můžeme předat ukazatel.

Napište funkci pro součet dvou komplexních čísel.

Napište funkci pro návrat komplexního čísla s větší vzdáleností od počátku.

```
// součet dvou komplexních čísel – vzniká nová proměnná – návratem je hodnota
struct SKomplex Soucet(struct SKomplex *p1, struct SKomplex const *const p2)
//ukazatele u argumentů místo hodnot šetří místo (rozměr struct proti ukazateli)
{ // aby nedošlo k nechtěné změně struct ve funkci -> modifikátor const
  struct SKomplex ret; // vytvoří se pomocná proměnná
  ret.Re = p1->Re + p2->Re;
  ret.Im = p1->Im + p2->Im;
  return ret; // na základě hodnoty pomocné proměnné se naplní návratová hodnota
}
```

```
// vrácení „většího“ – vrací se jeden z parametrů => ukazatel
struct SKomplex * Delsi(struct SKomplex *p1, struct SKomplex *p2)
{double d1,d2;
  struct SKomplex *pret; // pomocná proměnná, hodnotu lze vrátit i bez ní
  d1 = sqrt(p1->Re* p1->Re+ p1->Im* p1->Im); // výpočet délky
  d2 = sqrt(p2->Re* p2->Re+ p2->Im* p2->Im);
  pret = d1>d2 ? p1:p2; // zápis příslušné adresy do výsledné hodnoty
  return pret; // vrácení adresy většího prvku
}
```

nedynamické a dynamické proměnné typu struktura

- proměnnou typu struktura je možné získat i dynamicky (musí se chovat jako standardní typy)
- Je možné také „požádat“ o pole struktur

```
struct SKomplex aa,*paa, *pap;
```

```
paa = (struct SKomplex*) malloc(sizeof(struct SKomplex)); // jedna struktura
```

```
pap = (struct SKomplex*) malloc(20 * sizeof(struct SKomplex)); // pole 20-ti struktur  
// struktury jsou lineárně za sebou v paměti
```

```
paa->Re = aa.Im; // „klasický“ přístup k vnitřním proměnným u jednoho prvku
```

```
pap[10].Re = 8; // přístup k prvku pole –
```

```
// výsledek pap[X] není ukazatel, ale prvek  $\Leftrightarrow$  *(pap+X)
```

Práce se strukturou obsahující dynamickou proměnnou.

Hlavičkový soubor:

```
struct SText {char *txt;int delka;}; // delka neni nutna, ale zrychlí program  
// txt je ukazatel, po definici proměnné neinicilizovaný
```

```
#define INIT_TEXT(struc, text,del) struc.txt = malloc((del+1)*sizeof(char)); \  
strncpy(struc.txt,del+1,text);struc.del = del+1;  
#define DESTRT_TEXT(struc) if (struc.txt) free(struc.txt); struc.txt=NULL; \  
struc.delka=0;
```

```
#define INIT_UKTEXT(pstruc, text,del) pstruc= malloc(sizeof(SText)); \  
INIT_TEXT(*pstruc,text,del);  
#define DESTRT_UKTEXT(pstruc) if (pstruc) { DESTRT_TEXT(*pstruc); \  
free(pstruc); }; pstruc = NULL;
```

Zdrojový soubor:

```
struct SText ee,*pee;  
INIT_TEXT(ee,10,“ahoj“);          INIT_UKTEXT(pee,10,“zdar“);  
DESTRT_TEXT(ee);                  DESTRT_UKTEXT (pee);
```

Využití struktur

- s výhodou se využívají při tvorbě lineárních seznamů a stromů (a typů odvozených)
- základní vlastností těchto typů je, že kromě dat obsahují i ukazatel(e) na stejný typ jako jsou sami.
- lineární seznam obsahuje ukazatel na další prvek (poslední prvek má NULL). Modifikacemi jsou cyklické seznamy, které nemají poslední prvek. Obousměrně vázaný seznam má vazbu nejen na následující, ale i na minulý prvek. S jejich pomocí lze realizovat Frontu (FIFO), Zásobník (stack, LIFO), pole ...
- při realizaci stromu struktura s daty tvoří uzel a obsahuje dva (nebo více) ukazatele, které ukazují na uzly následující (binární (vážené) stromy, příkladem může být třeba strom pro morseovku – v uzlu je aktuálně dosažený znak, ukazatele ukazují na znak, na který se přesuneme, přišla-li tečka resp. čárka).

Union

- přístup je stejný jako u struktury
- rozdíl je v tom, že může obsahovat pouze jednu proměnnou

```
union UBarva {  
    long barva; // long má 4 byty  
    char slozky[4];  
}
```

```
union UBarva uu;
```

```
uu.barva = 0x11223344; // po přiřazení se zároveň vyplní i pole char slozky[4]  
// v závislosti na uložení long v paměti budou složky nabývat hodnot:
```

složka	little endian	big endian
uu.slozky[0]	44	11
uu.slozky[1]	33	22
uu.slozky[2]	22	33
uu.slozky[3]	11	44

Bitové pole

- podobá se struktuře, obsahuje pouze celočíselné proměnné, u kterých je možné určit jejich počet bitů
- lze použít i k „překrytí“ bitů jmény

```
struct DATUM {  
    unsigned den : 5; // počet bitů dostačující pro uložení čísla 31 (max počet dnů)  
    unsigned mesic : 4;  
    unsigned rok : 7;  
};
```

```
struct DATUM dnes, zitra;  
dnes.den = 6;  
dnes.mesic = 1;  
dnes.rok = 1995 - 1980;  
zitra.den = dnes.den + 1;
```

využití ke čtení bitů v registru

```
struct FLAG_REGISTR {  
    unsigned NULA:1;  
    unsigned PRENOS:1;  
    unsigned PRENOS2:1;  
    unsigned NEVYUZITO:1;  
    unsigned VETSI:1;  
    unsigned MINUS:1;  
    unsigned NEVYUZITO:1;  
    unsigned NEVYUZITO:1;  
}
```

```
union FlagReg{  
    char hodnota;  
    struct FLAG_REGISTR reg;};
```

```
union FlagReg;  
FlagReg. hodnota = LoadRegA();  
if (FlagReg.reg.NULA) ....
```

Ukazatel na funkci

- jméno funkce je zároveň ukazatelem na vstupní bod funkce – adresa pro volání
- ukazatelů na funkci se využívá při předávání do funkcí, které si naleznou parametry a mají s nimi něco vykonat, kdy nalezení je složité a akce se mění
- dále je možné je používat pro callback funkce
- využívají se i ve složitějších strukturách pro volání funkcí, které jsou s nimi spojeny

`float (*pff)(int , double); // viz. čtení složitých definicí`

// využití v hlavičce funkce a ukázka použití v těle funkce

```
double Vypocet(int cc, float dd, float (*pf)(int , double))  
{  
    return (*pf)(cc ,dd);  
}
```

```
float secti(int a, double b) {...}
```

```
float odecti(int a, double b) {...}
```

```
float (*pff)(int , double); // definice ukazatele na funkci (neinicializovaný)  
// pff je ukazatel, na funkci s dvěma parametry – int a double, vracející float  
if (input == '+')  
    pff = secti; // přiřazení hodnoty pro použití  
else  
    pff = odecti; // nebo lze vysl = Vypocet(xx,yy,odecti);  
vysl = Vypocet(xx,yy, pff);
```

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

MODIFIKÁTORY PROMĚNNÝCH, PROGRAMOVACÍ STYL

Autor textu:

Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Typedef

- umožňuje nadefinovat nový typ
- nový typ je odvozen od typu stávajícího a je z/na něj konvertovatelný
- používá se v případě, že chceme některý typ měnit, například máme řadu funkcí, které mají pracovat pouze s jedním typem, ale až při překladu se chceme rozhodnout s jakým
- dále je výhodné je použít při složitých definicích jako například při použití ukazatelů na funkce

```
typedef NOVY_TYP int; // vytvořili jsme nový typ NOVY_TYP odvozením z int
```

```
NOVY_TYP funkce(NOVY_TYP aa, NOVY_TYP *bb) // použití jako u jiných typů  
{...; return aa;}
```

Volatile

- modifikátor, který v definici proměnné upozorňuje překladač, že proměnná může být asynchronně (na pozadí) měněna (například v přerušení)
- takováto proměnná nemůže být optimalizována/ukládána do registru, protože druhý proces ji mění v paměti a tak musí být vždy používána z paměti

```
volatile int flag = 1; // definice proměnné
```

```
// uvnitř přerušovací rutiny
```

```
flag = 0; // nastavení, že přišla událost na kterou se čeká
```

ve vlastním programu

```
while(flag); // nekonečný cyklus.
```

```
// Ukončí ho přerušení, které změní hodnotu proměnné.
```

```
//pokud bude proměnná v registru, přerušení ji změní v paměti, k ukončení nedojde
```

Restrict

- modifikátor spojený s definicí ukazatele
- tento modifikátor říká, že daný ukazatel je jediný „aktivní“ přístup k daným datům v daném okamžiku.
- prototyp funkce informuje uživatele, jaké relace mají mít paměťové bloky. Je-li uveden restrict, potom to například znamená, že se nekontrolují kolize zapříčiněné překrytím zdrojového a cílového prostoru a s tím spojeným přepisováním dat.
- zároveň se jedná se o informaci, že přístup k datům může překladač provádět libovolně (optimalizovat na rychlost a bez kontroly kolizí)
- splnění podmínky je věcí programátora a není kontrolováno

`int memory_move(restrict char *sour, restrict char *dest)`

definice říká, že sour a dest jsou jediné, které ukazují na své data. Jinými slovy ale také, že blok dat daný sour a dest se nepřekrývá a není tedy nutné řešit přesun tak, aby nedošlo k překrytí dat, která budeme ještě potřebovat, daty přesouvány.

Bool

- knihovnou definovaný typ pro logické proměnné společně s konverzemi
- knihovna stdbool.h

_Complex

- knihovna pro práci s komplexními čísly včetně nejčastěji používaných funkcí
- complex.h

Programovací styly

- patří mez „kulturu“ programování
- zahrnují způsob řízení projektu, tvar projektu, formu programování či kódu, testování, přístup k řešení chyb, bezpečnost ...

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

ALGORITMY VÝVOJOVÉ DIAGRAMY, TŘÍDĚNÍ

Autor textu:
Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Náplň

- vývojové diagramy
- třídění – sorty
- stavový automat

Vývojové diagramy

- složí k popisu algoritmu programu
- diagramy jsou různého typu, některé sledují tok programu, jiné tok dat, některé obojí
- nekreslit zbytečně dlouhé a složité struktury – použít podprogramy

algoritmus – popis části programu, může se lišit vstupními daty

Vývojový diagram – grafický popis algoritmu. Součástí může být i slovní popis co se v daných bodech děje (+ seznam ovlivněných či použitých proměnných).

Pro popis algoritmu potřebujeme

- vycházíme z detailního rozboru / popisu úlohy
- definujeme vstupní a výstupní data
- formulujeme algoritmus slovním popisem
- nakreslíme vývojový diagram
- naprogramujeme algoritmus

Algoritmy musí splňovat (ve většině případů)

- dobře definované vstupy a výstupy a činnost
- nesmí se zacyklit bez možnosti opuštění
- nesmí existovat větve programu, které nejsou ošetřeny („nevíme co dělat, když jsou „špatná“ data, tak raději neděláme nic“).
- musí ošetřit všechny chybové stavy (správnost vstupních dat, možnost operací (dělení nulou ...), kontrolovat správné provedení operací (alokace paměti, otevření souboru ...)
- odevzdat zdroje (naalokovanou paměť, otevřené soubory ...) – pro všechny větve ukončení algoritmu
-

DFD – Data Flow Diagramy

- připomínají stavový diagram
- v uzlech diagramu jsou popsány činnosti, na hranách jsou data
- slouží hlavně k popisu vstupů a výstupů, výměny dat. Ošetření chybných stavů dat.
- Nejprve se zakreslí celkový pohled, potom se provádí zanořování (dělení na menší celky).
- pomáhá při komunikaci se zadavateli neobeznámenými s programováním

Proces – mění vstupy na výstupy (nejčastěji elipsa)

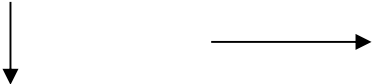
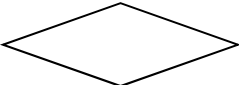
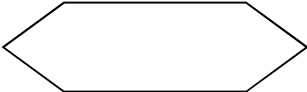
Tok – šíření informace, dat (jednosměrné, nebo obousměrné šipky)

Sklad – uložení zpracovávaných vstupních nebo výstupních dat nebo mezivýsledky čekající na další zpracování – například soubory, databáze (dvě vodorovné čáry)

Terminátor – externí vstup dat nezávislý na popisovaném problému (čtverec)

Nakreslete DFD a (později i) vývojový diagram pro výpočet většího reálného kořene kvadratické rovnice

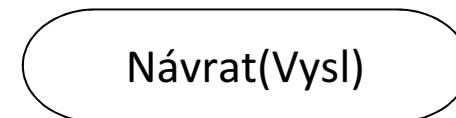
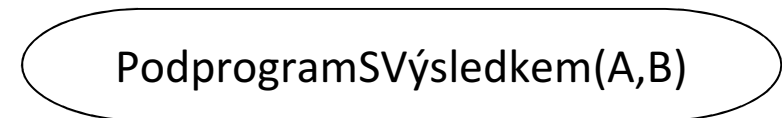
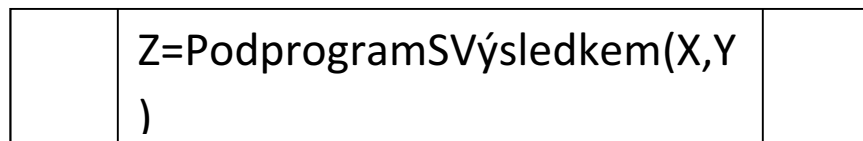
Značky vývojového diagramu

	tok programu, preferované směry
	začátek a konec programu
	příkaz
	podmínka, větvení
	podprogram
	cyklus - for
	vstup nebo výstup dat

Pro lepší přehlednost je možné použít:

- podprogram
- spojovací body označující stejné místo v diagramu např. na různých listech papíru, nebo pro odstranění dlouhých čar (číslo, písmeno, název v kružnici)
- rozložení příkazu – použije se pojmenovaný blok příkazu, který sestává z více příkazů – rozkreslí se v jiném místě. Použít pro jednodušší celky (například cykly), pro složitější celky využívat podprogram.

Podprogram – volání a realizace (vstupu a výstupu (sub)algoritmu)

Jednu hodnotu vrátíme pomocí posledního bloku (return/návrat(x))

Vstupní parametry mohou být vstupní, výstupní, nebo vstupně výstupní
(nevyznačuje se v grafu – plyne z kontextu nebo popisu)

Volba (typu) proměnných

- z hlediska typu činnosti – celočíselné (indexace, výpočty s celými čísly), reálné (výpočty v pohyblivé řádové čárce – neceločíselné výpočty), bezznaménkové celočíselné typy (pro logické operace), ukazatele/adresy (pro práci s většími paměťovými celky, rozsáhlejšími daty), struktury (pro práci s proměnnými skládajícími se z většího počtu/souboru proměnných)
- z hlediska přesnosti – char/short/int/long/long long. float/double/long double.
- z hlediska umístění v paměti a viditelnosti – globální (extern), statické globální, statické lokální, automatické, dynamické (alokované za běhu programu)

Třídění - sort

- Jednoduché příklady na práci s poli v C
- Vlastnosti třídění
- Způsoby (algoritmy) třídění

Spojení dvou samostatně seřazených polí

```
void Spoj(double aPole1[], int aDelka1, double aPole2[],  
          int aDelka2, double aPole[], int aDelka)  
{  
    int i1=0, i2=0, iv=0; // inicializace proměnných  
    if(aDelka1 + aDelka2 > aDelka)  
        return 0; // špatná délka výsledného pole  
    aDelka = aDelka1 + aDelka2; // délka pole po spojení  
  
    while(iv < aDelka) // dokud není naplněno celé pole  
    {  
        if(aPole1[i1] < aPole2[i2]) // vlož menší prvek  
            aPole[iv++] = aPole1[i1++];  
        else  
            aPole[iv++] = aPole2[i2++];  
    }  
  
    return aDelka;  
}
```

Otočte pořadí prvků v daném intervalu pole

```
int OtocVIntervalu(double aPole[], int aDelka, int aPocatek,
                  int aKonec)
{
    double pom;
    if(aKonec > aDelka)
        aKonec = aDelka;

    --aKonec;

    for( ; aPocatek < aKonec; ++aPocatek, --aKonec)
    {
        pom = aPole[aPocatek];
        aPole[aPocatek] = aPole[aKonec];
        aPole[aKonec] = pom;
    }

    return 1;
}
```

Třídění – sort

- patří k základním, často využívaným algoritmům
- existuje několik algoritmů, které se liší svou obtížností, rychlostí ...
- některé algoritmy jsou vhodnější pro určitý typ dat,
- rozdílnost, výhody jednotlivých algoritmů se projeví při velkých datových souborech
- možné typy vstupních dat: neseřazená, částečně seřazená, po částech seřazená, spojení dvou seřazených sad
- je možné přímé třídění originálních dat (jejich přeskládání).
V případech, že je nutné zachovat pořadí původních dat (záleží nám i na čase, posloupnosti porízených dat) potom je nutné použít pomocný datový prvek (indexy, klíče), pomocí kterého data „seřadíme“ i když původní data zůstanou neseřazena.
- pro řazení složitějších dat (struktur) podle jedné z hodnot může být důležité i zjistit zda při třídění zůstane dříve vložená struktura se stejnou hodnotou před druhou, nebo je možné, že se vymění

Třídění - pokračování

- data je možné předtřídit po částech,
- je možné celý soubor třídit v paměti, nebo využít externí úložiště (disk, pásku)
- algoritmy se liší i nároky na paměť - některé algoritmy pracují s pamětí původních dat, jiné potřebují paměť pomocnou (na mezivýsledky, pomocné výpočty (tabulky), na výsledné pole).
- řadit se dá sestupně nebo vzestupně (algoritmy jsou podobné)

Třídění – výpočetní náročnost

- není možné určit výpočetní náročnost absolutně, pouze statisticky
- na základě náročnosti a charakteru dat můžu určit vhodnost algoritmu
- náročnost může být paměťová, časová, výpočetní ...
- pro každou metodu existují „lepší“ a „horší“ data (seřazená, náhodná, uspořádaná tak, že výhody metody jsou eliminovány). Existuje tedy nejlepší případ (například již seřazené pole), nejhorší pole (pro každý algoritmus jiná varianta), a „průměrný“ případ

Třídění – výpočetní náročnost

- u výpočetní náročnosti (složitosti algoritmu) se určuje, zda a jakým způsobem se bude zvětšovat výpočetní čas algoritmu v závislosti na zvyšování počtu vstupních dat.

Máme-li počet vstupních dat N :

Závislost je konstantní – značí se $O(1)$, např. indexace pole

Závislost lineárně narůstá – značí se $O(N)$, například součet prvků pole o délce N

Kvadraticky narůstá $O(N^2)$

Exponenciálně narůstá $O(N^N)$...

- V reálných úlohách výpočetní náročnost závisí na charakteru vstupních dat. Proto je výhodné uvádět dvě hodnoty výpočetní složitosti: Horní odhad (nejhorší případ) a průměrnou hodnotu složitosti (určenou jako statistický průměr pro velkou množinu vstupních dat majících různý charakter)

Select sort (třídění výběrem)

Algoritmus

- 1) najděte maximální prvek (v poli)
- 2) vyměňte maximální prvek s prvním prvkem v poli
- 3) opakujte body 1,2,3 s polem o jedno kratším (zepředu) dokud je pole delší než jeden prvek

Náročnost pro N prvků je $O(N^2) = \frac{N^2}{2}$

Insert sort (třídění vkládáním)

Algoritmus

Vychází z toho, že pole má dvě části, setříděnou (na začátku nulová délka, nebo první prvek) a neseříděnou (na začátku zbytek pole (N nebo N-1))

- 1) vezmi první prvek z neseříděné části
- 2) posuň (konečnou) část setříděné části tak, aby vzniklo místo pro správné zařazení vyjmutého prvku
- 3) zařaď prvek
- 4) opakuj pro všechny prvky pole

Náročnost pro N prvků je $O(N^2) = \frac{N^2}{2}$

Bubble sort (bublínkové třídění)

- probublávání prvků,
- lze vytvořit různé varianty pro oba směry

Algoritmus

- 1) Postupně srovnávej sousední prvky (zprava). Pokud je první prvek (ten vlevo) menší, pak prvky vyměň (otoč). Tímto „probublá“ nejmenší prvek na konec (a v dalším už není nutné s ním pracovat).
- 2) Proveď bod 1) s polem o jedno kratším, pokud je (zbylá část) pole delší než jeden prvek

Algoritmus lze zrychlit například tím, že si pamatujeme místo, kde nastala poslední výměna – pole potom nezkracujeme o jeden prvek ale po místo poslední výměny

Merge sort (Třídění slučováním)

- slučování předtříděných dat
- slučování po částech předtříděných dat
- potřebuje pomocné pole
- rekurentní postup (algoritmus se provádí na (pod)části rozdělených dat)

Algoritmus

- 1) Pole rozdělíme na poloviny (je-li délka větší než jeden prvek) a opakujeme bod 1) pro všechny části
- 2) spojíme dvě předřazená pole do jednoho pole seřazeného

Náročnost pro N prvků je $O(N \cdot \log N)$

Quick sort (třídění rozděllováním)

- náročnost $O(N \cdot \log N)$
- rekurzivní algoritmus

Algoritmus

- 1) Náhodně se vybere prvek z pole (tzv. pivot)
- 2) pole rozdělíme na tři části - prvky větší než pivot, na pivot, a prvky menší než pivot
- 3) Na první a třetí část aplikujeme body (1,2,3) – pokud je délka větší než jeden prvek. Pivot je na svém místě.

Shell sort (shellův algoritmus)

- funguje jako insert sort, ale řadí prvky vzdálené od sebe o určitou vzdálenost
- vzdálenost byla původně $n/2$, nakonec jako nejlepší je zaokrouhlený násobek čísla 2.2
- tento algoritmus rychleji přesunuje vzdálené prvky

Algoritmus

- 1) zvol podle počtu prvků pole maximální krok (vzdálenost) pro porovnání
- 2) vyber z pole prvky vzdálené o daný krok a seřaď je insert sortem
- 3) krok 2 proved' pro všechny prvky ve vzdálenosti kroku (tj. proved' krok 2 pro všechny prvky – je-li vzdálenost 4, potom postupně tak aby začátek byl na prvním, druhém, třetím prvku ($=4-1$), čtvrtý prvek už byl zpracován při práci s prvním prvkem)
- 4) zkrat' krok a opakuj body 2 a 3

Heap sort (třídění pomocí haldy)

Patří k nejlepším řadícím algoritmům

Pro jeho realizaci se využívá halda (heap)

Realizace je pomocí složitějších struktur - stromů

Využívá binárního stromu – umožňuje rychlé vyhledání hodnoty v malém počtu kroků

Algoritmus je složitější na pochopení a vyžaduje pokročilejší programovací techniky – proto ho zde nebudeme uvádět.

Literatura

Kniha, ze které bylo čerpáno, která se věnuje algoritmům a mezi nimi třídění
Prokop, J.: Algoritmy v jazyku C a C++, Grada

-

Na následujících stránkách lze nalézt "pracující" příklady různých druhů třídění
<http://www.algoritmy.net/article/154/Shell-sort>

FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

STAVOVÝ AUTOMAT LINEÁRNÍ SEZNAM

Autor textu:
Ing. Miloslav Richter, Ph. D.

Květen 2014

Komplexní inovace studijních programů a zvyšování kvality výuky na FEKT VUT v Brně
OP VK CZ.1.07/2.2.00/28.0193

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stavový automat – konečný stavový automat

- popisuje chování systému na základě vstupních signálů (událostí) v závislosti na stavu, ve kterém se právě nachází
- diagram je popsán stavy, přechody mezi nimi a výstupní činností pro daný stav či přechod (přechodem je i to, že zůstaneme ve stejném stavu)
- v závislosti na vstupu dochází k činnosti či změně stavu. Pro stav či přechod se definují akce, které se provedou.
- stavový diagram má počáteční stav (obvykle vede přímo do jednoho z ostatních stavů), koncové stavy, ve kterých může skončit (skončí-li v jiném stavu, znamená to, že proces je nedokončen)
- stav v sobě reprezentuje paměť (=cesty, po které se do něj došlo)
- popis orientovaným grafem – stavy jsou uzly, přechody jsou hrany grafu. (Akce u moore v uzlech, u mealyho u hran)
- automat moore – výstup nezávisí na aktuálním vstupu (ale pouze na stavu). mealy – výstup závisí i na aktuálním vstupu.
- výstupem může být zpracovaná sekvence nebo stav

pro stavy se používají celá čísla – výhodné použít #define, nebo lépe výčtový typ

stavový automat pro správnost zadání celého čísla
Typy čísel – celé, desetinné. Varianty – hexadecimální, oktalové, dekadické (celé),

krok1

záporné znaménko -> dekadické číslo (stav DEC)

0 -> hexa nebo oct (HEXOCT)

čísllice 1-9 -> dekadické číslo

krok2 dekadické číslo (DEC)

musí následovat číslice 1-9

krok2 hexa a oct (HEXOCT)

znak x – hexa

čísllice 0-7 – oct

krok3 hexa (HEX)

musí následovat číslice 0-9 nebo znaky a až f nebo A až F, jiný znak je chyba

krok3 oct (OCT)

musí následovat číslice 0-7

Platné znaky se kopírují do bufferu čísla. Jakýkoli neočekávaný znak znamená konec.

Diagram stavového automatu:

Navrhněte stavový automat, pro odstranění přebytečných (druhý a další) prázdných řádků ze zdrojového kódu jazyka C/C++.

Prázdný řádek je řádek, na kterém je pouze znak konce řádku.

Podstatně těžší bude případ, kdy prázdný řádek bude řádek, který obsahuje i mezery, nebo mezery a tabelátory. Pro tabelátory bude nutné použít zjednodušující definici (např. tabelátor=čtyři mezery), nebo si musíme řádky pamatovat (může záležet i na poloze tabelátorů).

Navrhněte stavový automat pro obsluhu klávesy (nestlačena, stlačena (změna stavu), stlačená (klidový stav), puštěná, nestlačena).

Rozšíření 1: uvažujte možné kmitání klávesy při stlačení a puštění

Rozšíření 2: uvažujte klávesu na myši – přidejte „Double-click“

Navrhněte a nakreslete stavový automat pro odstranění komentářů ze zdrojového textu v jazyce C/C++. V prvním kroku neřešte obsahy textových proměnných a řetězců.

Proved'te rozbor, označte stavy a definujte podmínky pro přechody mezi stavy včetně činností (přepis znaku na výstup, nebo jeho vynechání).

Lineární seznam

- je základem pro tvorbu dalších ADT (fronta, seznam, množina, zásobník ...)
- dá se použít v situacích jako pole, využívá se pro „řídké“ data, kdy by v poli bylo množství stejných/prázdných hodnot (například nul, které by zbytečně zabíraly místo).
- další výhodou je snadné vkládání a vybírání prvků (po nalezení příslušné pozice, je stejně rychlé/náročné pro všechny pozice v seznamu)
- základem seznamu je struktura, která obsahuje data a ukazatel na stejný datový typ (strukturu), pomocí ukazatele dojde k navázání dalšího prvku seznamu
- poslední prvek seznamu má ukazatel NULL (nullptr)
- existují i cyklické seznamy, kdy poslední prvek ukazuje na první
- máme ukazatel na počátek a z něj postupujeme seznamem pouze jedním směrem

```
struct LinSeznam {  
    int A;  
    struct Data aData;  
    struct LinSeznam * aNasledujici;  
}
```

Navrhněte strukturu pro jednosměrný lineární seznam, jehož prvky budou řetězce (věty textu).

Napište funkci, která vloží strukturu na konec seznamu (uvažujte vložení do prázdného seznamu, seznamu s jedním prvkem, seznamu s více prvky).

Napište funkce, která vloží strukturu na dané místo seznamu (uvažujte vložení do prázdného seznamu, seznamu s jedním prvkem, seznamu s více prvky, uvažujte případ zadání pozice mimo seznam).

Napište funkci, která vytiskne daný seznam.

Napište funkci, která vyjme prvek na dané pozici v seznamu.

Napište funkci, která vymění dva prvky v seznamu.

Napište funkci, která zruší daný seznam (prvky seznamu jsou při vzniku alokovány).

Upravte program tak, aby pracoval s cyklickým seznamem.

obousměrný seznam

- má navíc ukazatel na předchozí prvek
- můžeme se v seznamu i vracet (jednoduše)
- opět existuje i cyklická verze
- seznamy mohou realizovat množinu, frontu, zásobník, (řídke) pole (i vícerozměrné) ...

```
struct LinSeznamObousmerny {  
    int A;  
    struct Data aData;  
    struct LinSeznamObousmerny * aNasledujici;  
    struct LinSeznamObousmerny * aPredchozi;  
}
```

Napište pro obousměrný seznam stejný program jako pro jednosměrný seznam.
Zhodnoťte rozdíly (výhody, nevýhody) obou forem.

stromy

- stromová struktura opět používá podobný mechanismus
- struktura prvku obsahuje dva (či více) ukazatelů na další prvky, které jsou větvemi stromu
- binární strom potom má levou a pravou větem
- realizace například stromu pro morseovu abecedu (pro vyhledávání znaku), kdy větve jsou „tečka“ a „čárka“. Na základě přijatého znaku postupujeme danou větví stromu (ze současné pozice)

```
struct Strom {  
int A;  
struct Data aData;  
struct Strom * aLeva;  
struct Strom * aPrava;  
}
```

Napište program, který vytvoří stromovou strukturu pro znaky morseovky. Vstupem bude soubor, ve kterém budou dvojice znaku a příslušného řetězce z teček a čárek.

Napište funkci, která bude pomocí vytvořeného stromu dekódovat zadaný řetězec znaků morseovy abecedy.